

UNIVERSUL LITERAR

N. VERMONT : INTERIOR

În acest număr : VASILE ALECSANDRI, DRAGOȘ PROTOPODESCU, AL. MARCU, GIOVANNI PASCOLI, SILVIUS ROLANDO, ION CIORANESCU, F. ADERCA, GR. VĚJA, GH. CARDAȘ, ZOE V. LECCA, GEORGE DUMITRESCU, ROSMARIN, C. M. TEODORECSU, PAUL I. PAPADOPOL, GEORGE DIACU și N. N. TONITZA.

Reproduceri după tablouri de N. VERMONT.

An XLII, Nr. 44.
31 Octombrie 1926.

Lei 5

IOAN CIORANESCU

1905 18. x 1926

N e m u r i r e

Les morts sont dans la mort
pour le rest de l'âge.

(Comtesse de Noailles — Les regrets)

Să discutăm deci spre nemurire, omnișoară!
Dacă iubesc atâta sufletul meu, e că-l
Socot supus și de el morții. Da, și el o să moară
Așa a spus în teoria sa Ernest Haeckel.

Vin va sbura din noi asemeni cu o pasăre rănită,
Sus va sbura ca la pământ să cadă
Iar trupul ne va nutrezi sub o boltă de pământ, cerrită...
O, unde ne-or fi visurile de zăpadă?

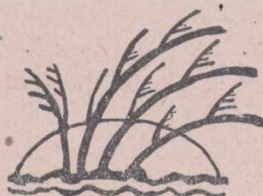
Da, sufletul ne va muri, nu mai încapă îndoială,
„Panta rei” — a spus Aristotel.
Și totuși de ce măcar o iluzie nu mă înșală
Că sufletul nu va muri — doar el!

Bergson a spus că vom trăi și după moarte.
Dar eu nu-l cred. Dumneata poți să crezi?
Pașii altora după ce la mormânt să ne poarte
Pe mine o să crească iarba ca 'n livezi.

Ce nemurire oare pot spera?
Să mi se destrame sufletul din trup dintr'o pânză niște fire

O, dacă voi fi viu în sufletul cuiva
Nu mai îmi trebuie-altă nemurire.

IOAN CIORANESCU

Giovanni Pascoli

După puhoi

(Din vol. Myricae — ciclul „In Campagna”)

Norul negru trecu șuerând și plouând
cu gălcata : acum biserica sună ; acoperișu-i
roșu, lucește ; din cimitir vine, proaspăt,
miros de merișor.

Lângă biserică : în vreme ce vocea ei
sună, cântă, răsună în undă prelungi ;
se joacă, de păsări, un stol și pe crucea cea mare
ca glonțul se'ntoarce.

O pânză de ploaie învăluie zarea ;
dar cimitirul, sub cerul senin, liniștit
răspândește mireazma : de pe-un munte pe altul
curcubeul se'ntinde.

trad. de ALEXANDRU MARCU

APAGALUL SIMPATIC

de VASILE ALECSANDRI

I.

toamna anului 1840 tânărul Alexis torcea din străinătate unde își terese studiile. Era pe la finele lui Orie când în țara noastră ploile îna fi în două cu zăpada și drumu- devin din zi în zi mai grele. Cău bagiuului de la Mihăileni, plini de până la urechi, înghețați, căzuți osteneală, deabia mai puteau trage ura pe câmpul moale în care roțile au până la butuc. Vizitiul perduse nul din cauza intunecimei; iar caii răciți, la fie-ce ridicătură de pământ, priau suflând greu și păreau că nu simt loviturile biciului ce lăsa urde-se pe umeda lor spinare.

Unde ne găsim? întrebă Alexis pe bagiu.

Dumnezeu știe! răspuse acesta nu mai văd nimic înaintea mea.

Ei bine, ce face acum?

Nu știu, zău!... Să așteptăm până mai ridică păcla ca să ne putem găsi.

Fie! zise tânărul; și învelindu-se cu mantaoa, el se ghemui în colțul urei.

rdut astfel noaptea pe locuri necu- ute, el se puse a gândi la țările ci- ate de unde venia și a face o tristă nănare între starea de înflorire a ar părți ale Europei, și starea de mi- e a patriei sale!... Acolo orașe mari, îngrijite, bine luminate, bine zidite, te cu monumenturi de artă, cu mu- i, cu universități, etc.; la noi orașe oase, glodoase, întunecoase, înghe- cu jidani zdrențăroși și lipsite de mai mic confort al vieții! Acolo șo- minunată, poduri frumoase, căna- largi, drumuri de fer, hoteluri lux- , etc., la noi drumuri cu haugăse, te de lemn putred, crășme mizera- pe ici, pe colea; acolo cai înalți, curați, plini de foc, vite grase, bine e și grajduri de piatră: la noi cai nețeselați, oboșiți de muncă, stâl- de bătae, morți de foame; vite e, chircite, părăsite pe câmp la toate imile timpului! Acolo în fine, oa- care, bucurându-se de binefacerea izației, au simțământul demnității onale și port pe obraz semnele pros- aței; la noi un popor ingenunchiat întea împiegaților guvernului, din- tea stăpânului moșiei, dinaintea a- așului și a vătafului și a feciorului esc! un poror secăt de mizerie și s în stare de **anima vilis** în ghiarele nului care îl sreculează fără milă!... ate aceste gânduri întristau adânc ânărul nostru călător, dar el se gă- la acea epocă frumoasă a tinereții nălucirile, ca un cîrd de păsări avăroase, sbor în calea omului și-l nă cu melodii încântătoare. Prin ire tristețea lui nu ținu mult căci mângâie cu ideea de a fi unul din erii civilizației în patria lui, misiunea și visată de fiecare tânăr de pe ul acela, însă misiune **descurăjătoa-** entru mulți din ziua de astăzi!

zitiul se coborâse de pe capră ca să e drumul. Caii cu capetele lor ple- și cu urechile pleostite, fumegau doare și se clătinau în glod, ținân- deabia de picioare, și noaptea se ecă tot mai mult... Alexis începea erde răbdarea și a rosti un șir de ecații în contra guvernului, când el un tropot de cal și un glas străin strigă: Măi! cel' cu trăsura, ce te-ai

băgat în arături! — Vizitiul veni iute din câmp și răspuse: Ne-am rătăcit.

— Dar încotro mergeți?

— La Iași.

— La Iași?... Ați lăsat drumul Iașului departe!..

— Cum se poate? întreba Alexis, sco- țând capul din manta. Și unde ne aflăm aici?

— Pe moșia cucoanei Elencu.

— Care Elencu?

— Dorianca.

— Departe-i satul?

— Ba nu; cât colea.

— Și este cineva la curte?

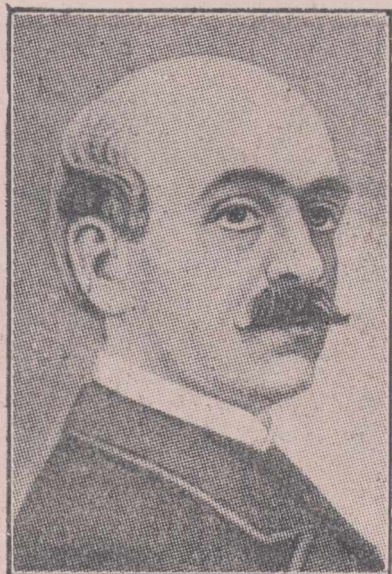
— Este cucoana și duca.

— Poți să ne îndrepi spre casa boe- rească?

— Cum nu? Eu sunt chiar din curte.. Sunt pușcaș.

— Minunat! fii călăuzul nostru și i- avca un bacșiș bun.

— Sărut mânele... Hai!

VASILE ALECSANDRI

Călărețul apucă înainte peste câmp, și trăsura se puse a-l urma suind și cobo- rând din brazdă în brazdă. Peste o ju- mătate de oră se auziră lătrări de câini și se zăriră câteva lumini slabe prin fe- restrele afumate de case țărănești; apoi se ivi o poartă mare ce se deschidea în- tr'un zid și trăsura, intrând într'o ogra- dă spațioasă, se opri la scara unei case vechi cu două rânduri.

Mai mulți servitori alergeră să des- chidă oblonul, iar unul din ei conduse pe Alexis într'un mic apartament în care domnea tot confortul ospetiei românești.

— Pe cine să anunț cucoanei? întrebă servitorul respectuos.

— Pe d-nul Alexis Lunceanu, răspuse călătorul nostru care, rămas singur, își dresse toaleta, își pieptenă părul și se privi într'o oglindă cu destulă mulțumire de sine.

Nu trecură zece minute și servitorul se întoarse zicând lui Alexis că este in- vitat la stăpâna casei a se prezenta ei. Tânărul nostru sui la rândul de sus pe o scară îmbrăcată cu scoarțe și luminată de un policandru cu patru lămpi; apoi intră în salonul unde îl aștepta d-na Do- rian. El se găsi în prezența unei dame ca de 45 de ani și a unei domnișoare,

fiica ei, amândouă având tipul distins al adevăratei aristocrații.

D-na Elencu Dorian, de și trecută de tinerețe, păstra încă urmele unei fru- museți care acum luase un caracter de inalestoasă grațiozitate. Cât pentru fiica sa, d-ra Eliza, ea produse lui Alexis e- fectul unei minuni!.. Și în adevăr talia sa de regină, și expresia inteligentă, poe- tică, atrăgătoare a figurei sale fermecau ochii la prima privire.

Alexis se închină respectuos, și zise: Vă cer o mie de scuze, d-na mea, pentru libertatea ce am luat de a căuta un adă- post în casa d-voastră, fără a avea o- norul de a vă fi cunoscut.

— Vă înșelați, d-nul meu, răspuse d-na Dorian... Dacă vă văd acum pentru întâia oară, este că v'ați dus de mic în străinătate, însă am bună cunoștință cu părinții d-voastră, și fiica mea, Eliza, o amicică de pension cu sora d-voastră.

— Și puteți adăogi, maman, o amicică iubită, zise d-ra Eliza cu un glas des- mierdător.

— Atunci sunt fericit de a mă intro- duce în castelul d-voastră sub auspiciile surorii mele, replică Alexis, și când m'oi întâlni cu ea, oi săruta-o de-o mie de ori pentru serviciul ce-mi face în a- cest moment.

D-na Dorian se puse pe canapea și a- rătă lui Alexis un jilt alătură; apoi zise d-rei Eliza ca să ordone a se aduce ceaiul.

Salonul în care intrase Alexis nu era mare, însă prin mobilarea lui arăta că era locuința favorită a unor dame de- prinse cu luxul vieții elegante: covoraie pline pe parchet, flori exotice în jardi- niere de lemn de trandafir, oglinzi în cadruri sculptate, albumuri și note de muzică pe mese rotunde, mulțime de mici obiecte de artă pe etagere de pali- sandru, un piano lung de Pleyel și un papagal verde stând într'o labă pe mar- ginea aceluși mobil și făcând monologuri în limba lui. În sobă un foc vesel răs- pândea căldură plăcută în salon, iar di- mianțea gurei de la sobă se încovoia o mătă albă care torcea de mulțumire.

După o scurtă tăcere în timpul căreia Eliza dase, ordin pentru ceaiu și venise apoi de se puse pe un scaun în față cu A- lexis, d-na Dorian întrebă pe tânărul oaspe ce impresie i-a produs revederea patriei sale după o absență îndelungată?

— D-na mea, răspuse Alexis; voiu mărturisii că am simțit o mare bătae de inimă când mă apropiam de frontariile Moldovei. Toate suvenirile din copilărie se deșteptaseră în minte-mi și formaseră un cortegiu ademenitor care mă îmbăta prin imaginile femeietoare ce-mi pre- secula, Eram, într'un cuvânt, convins că aveam să intru în rai nici mai mult nici mai puțin; însă când am sosit la Mihăi- leni, am găsit raiul cam glodos și locu- torii lui cam nespălați, fiind, în loc de ingeri, niște jidani în halaturi rupte de pielea dracului... Raiul se prefăcuse în purgatoriu ca să nu zic în iad.

Damele începură a râde, iar Alexis, incurajat, urmă cu descrierea călătoriei sale în compania harabagiului, voiaj comic și plin de mici întâmplări cari ațătau răsul. D-na Dorian și cu Eliza gă- seau multă plăcere a-l asculta, căci el avea un spirit original, o convorbire fină și variată. El grăi de Paris cu entuziasm mai cu seamă că Eliza manifestase o mare dorință de a vizita frumoasa capi- tală a Franței. Apoi afirmă admirarea lui pentru literatura franceză, înălță până la ceruri pe Lamartine, pe Victor Hugo și mai ales pe Alfred de Musset, căci a- cest poet era poetul favorit a d-rei Eli- za... Și astfel pe nesimțite începu a se

naște o comunitate de idei și de simpatii între amândoi.

Un servitor aduse tablaoa cu ceul. Eliza umplu ceștele de porțelană de Saxa și oferii una lui Alexis întrebându-l dacă îi place ceaiul dulce sau fără zahăr precum obișnuesc chinezii.

— Chinezji, răspuse tânărul, au dreptate să prefere această băutură sade, căci aromul ei este astfel mai tare, însă eu sunt, de părerea papagalului dv. care vă cere o bucățică de zahăr.

În adevăr pasărea sburase de pe piano și se rotia grațios pe dinaintea stăpânii lui, băguind toate cuvintele ce învățase. Eliza îl sărută, desmierdându-l, și-i dete partea lui de biscot.

— Ce pasăre curioasă! observă d-na Dorian; astfel deprinsă cu fiica mea că nu vrea să primească mâncare decât numai din mâna ei. N'am văzut încă o așa simpatie... Pe toți, și chiar pe mine, ne mușcă rău când vrem să o luăm pe deget, iar când vede pe Eliza, își întinde penele, se gudură și face toate cochetațiile...

— Imi dați voie, d-ră, să cerc și eu a lega amice cu el? întrebă Alexis pe Eliza, luând o bucățică de zahăr în mână.

— Bucuros, însă luați seama să nu vă muște.

Alexis începu a zice cu glas blând: „Giali, Giali... e frumos Giali...” și pe loc papagalul cântând la el cu coada ochinului, se apropia încet repetând: Coco, Coco, și se sui pe degetul lui Alexis.

— Maman, maman! strigă Eliza; privește minune! Giali se arată amic cu d-nul Alexis.

— În adevăr, e lucru de mirare!... se vede că d-nul Alexis are talentul de a imblânzi fiarele sălbatice.

— Giali, fiară sălbatică?... Auzi, Giali, cum te ocărăște maman?... Giali frumos Giali dragălaș... Vin' aici, Giali, vină.

În zadar însă Eliza îi prodiga cuvinte desmerdătoare și îi arăta bucăți de zahăr și de biscot, pasărea alintată își plecase capul și Alexis îi ciugulea penele dela gât. Ea răspundea încet la glasul stăpânei sale, dar nu se mișca de loc.

— Pare-mi-se, observă d-na Dorian, că favoritul tău, Eliză, îți face nefericități și că s'a dat în dragoste cu d-nul Alexis. El nici nu mai vrea să știe de tine, și tu ești geloasă... o văd în ochii tăi, ești geloasă... Zicând aceste, începu a râde cu hohot.

Papagalul se trezi deodată ridicându-și capul, își desfăcu aripile în forma de evantail și imită răsul d-nei Dorian, apoi își luă sborul și se puse pe umărul Elizei.

— Vezi, maman, că l'ai calomniat pe Giali?... El tot mă iubește.

— Te iubește dar, însă iubește deopotrivă și pe d. Alexis. El vă iubește pe amândoi în aceeași simpatie.

La aceste cuvinte a maicei sale, copila întâlnind ochii expresivi ai lui Alexis, se turbură puțin, iar tânărul, vrând se dea o explicație naturală incidentului se rătăci într-o disertație psihologică din care nu mai putea să iasă. D-na Dorian îl ascultă zâmbind și îl întrerupse, zicând: „Efectul simpatiei nu se poate explica”.

Atunci el schimbă șirul convorbirii și luă de pretext elegantul piano din salon pentru ca să grăiască despre muzică:

— Știți a juca din clavier? îl întrebă Eliza.

— Puțin, foarte puțin, d-ră, răspunde el. În vreme cât am fost student, îmi variam studiile serioase cu muzica, însă n'am parvenit a fi artist.

— E destul să fie cineva simplu diletant pentru ca să producă mulțumire

ascultătorilor. Cred că sunteți măcar diletant.

— Pentru mine, dar; însă pentru alții... mă îndoesc.

— Să vedem, zise d-na Dorian, mergând să deschidă clavierul. Pune-te aicea și execută ce știi mai nou.

Alexis, fără a face multe dificultăți după obiceiul diletanților, se așeză dinaintea clavierului și execută cu gust și precizie una din compunerile amicului său Charles Mikuli, o simfonie elegantă asupra melodiilor românești. El încântă damele prin talentul său și primi sincere complimente.

— Sunteți artist, d-le, îi zise Eliza, și ce e mai rar, artist modest.

Alexis se roși de bucurie și răspunde că e fericit de a primi acest atestat din partea unei persoane atât de amabile, apoi după îndemnul ei, continuă a juca diverse bucăți dintre care una mai cu seamă plăcu foarte mult.

— Ce melodie 'i asta? întrebă Eliza.

— E o romanță nouă ce se cântă acum în toate saloanele Parisului.

— Cunoașteți și cuvintele?

— Dar, mi le aduc aminte.

— Nu ați voi să le cântați pentru ca să le învăț și eu?

— Le-ași cânta bucuros pentru ca să mă supun dorinței dv., însă am un glas care mă tem că v'a face să fugiți.

— Vă asigur că maman și eu suntem foarte curgioase, replică Eliza, zâmbind.

— Dacă este așa, iată romanța. Ea poartă titlul de: L'oiseau bleu; însă în considerația calităților papagalului dv., o voi numi-o: L'oiseau vert.

Glumind astfel, Alexis cântă cu un glas simpatie următoarele versuri puse pe o melodie delicioasă:

Il est un bel oiseau volage
Qui rarement reste en sa cage,
C'est le bonheur,
Hôte joyeux de notre coeur.

Chacun de nous voudrait le prendre
Mais lui, dit on, ne veut se rendre
Qu'au doux appel
Des coeurs aimants, des voix du Ciel.

Chantez, aimez, et sur mon âme,
Après de vous soudain, Madame,
L'oiseau viendra
Et jamais ne s'envolera.

Tânăra copilă asculta cu multă luă aminte, și când Alexis se sculă de clavier, rugând-o ca să cerce a cânta manța, ea răspunde că nu poate, nefiind bine dispusă în astă-seară. Adevărul este că ea se simțea cuprinsă de o năică uimire.

— Atunci nu vreți ca să am și mulțumirea de a vă auzi? observă Alexis.

— Pentru ce?

— Pentru că mâine dimineață trel să vă zic adio și să plec.

— Să pleci așa de grabă? zise doana Dorian... Nu se poate... În astă-seară v'am dat ospetie pentru dv.; mâine ofer pentru mine și pentru fiica mea.

— Dacă îmi permiteți să rămân, îi zise Alexis închinându-se, primesc recunoștință.

— Și noi vă mulțumim pentru ospetie plăcută ce ne-ai făcut să petrecem, replică d-na Dorian, întinzând mâna lui Alexis. El sărută mâna respectuos și retrase în apartamentul lui tocmai când pendula din salon suna mică noptii...

— Ce nobilă damă e d-na Dorian... inger grațios e d-ra Eliza?... zise el în mîntea lui până a nu adormi.

— Ce amabil tânăr!... zise și Eliza gândul său când se găsi singură în camera ei.

II

Peste noapte iarna sosi la Moldova întinse pe câmpii un covor de zăpă albă, Văile, dealurile dispăruseră; acel vâl strălucitor în razele soarelui răsuna de croncănitul cărdurilor corbi ce sburau în aer cu mulțumire, lexis trezindu-se dimineața și vind prin fereastră, văzu copacii și dînei, încărcăți cu țurțuri argintii, și pe straturi mulțime sticleți care căutau semințe pe hrană. O simțire de bucurie îl cupr

N. VERMONT: REVERIE

prezența aceluși spectacol nou, căci na vine cu un mare cortegiu de plăci; baluri, teatru, nunți, etc. și pentru un om tânăr ea aduce câte odată ur realizarea fericirilor visate.

Alexis ar fi dorit să facă o plimbare în altele parcului, însă nu singur... ci d-ra Eliza!... ar fi fost încântat să vă pasurile ei lăsând urme mici și ieate pe fața omătului... ar fi vrut, fi vrut... Pentru ce? Răspundă tot al care a fost prada fantaziei amose.

Vinându-se în salon pe la ora 11, el i pe d-na Dorian și pe fiica sa în ete de iarnă, și pe Giali ciugulind pliscul blana - măței culcată lângă a.

- V-am adus iarna, doamna mea; Alexis, salutând.

- Așa este, răspunse d-na Dorian, o iarnă cu soare.

Și cu una din cele mai mari plăale iernii, cu concerturi; adăogi a.

- Dacă aș fi poet, d-ră, aș zice auu-vă, că aud primăvara făcând paricul iernii, și acest subiect grațios ur inspira un sonet foarte poetic.

Cine știe dacă nu cumva sunteți șd-nul meu? întreba zâmbind a.

- Asta o știu eu, d-ră; replica Aș răsând.

- Ce știți?... că sunteți sau că nu eți unul din favoriții muzelor?

- Mie nu mi-este iertat să vorbesc mine, dar se întrebăm pe Giali...

- Să până a nu i se adresa această abare, Giali se puse a rosti: **oui, oui.**

- Ce pasăre inteligentă!... observă a... Nu vă mai puteți apăra în con-verdictului lui Giali, domnul meu... vă proclamat poet!... Prin urmare condeul și improvizați o strofă în ul pasărele mele favorite.

- Alexis deschise un album și scrise urarele patru versuri:

**Un papagal prin naltul său decret
a înălțat la rangul de poet:
ă-i fac un imn? ar fi cam în zadar.
I are gust mai bun... pentru zahar.**

Îată zise el, demisia mea de poet. mele citiră răsând aste versuri, și d-na Dorian luând brațul lui Alexis îl duse în sala de prânz, zicându-i: pune că poeziile sunt adescori cu stolul gol, sper dar că vei împărți cu re dejunul nostru.

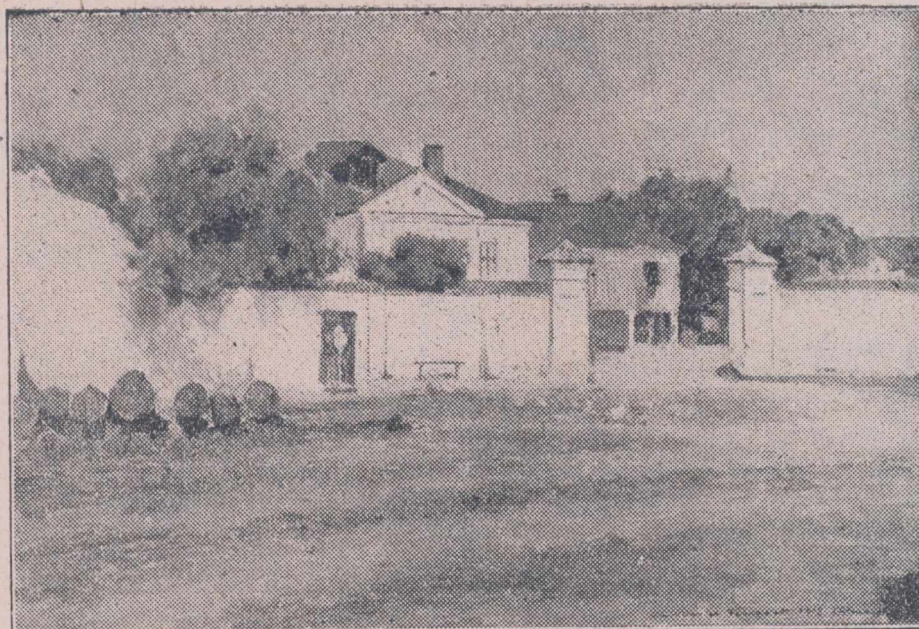
Și, după obiceiul țării noastre, era erită cu o mare varietate de coble, numite mezelicuri făcute în smântână, murături, păstrămuri, țuri, etc., așezate în ordin pe farfine, semne vederate și gustoase de șugarea camerei, probe de spiritul ospodărie a stăpânelor castelului.

Pe dejun, Eliza propuse o plimpe câmp cu sania, și fără întârse suiră tus-trei într-o sanie elela care erau înhămați doi cai de mare preț. Telegarii ațățați biciul gerului și prin clinghetul lăjlor, plecară ca niște zmei ridiunor de pulbere de omăt sub color.

Vă place plimbarea cu sania? în-Eliza pe Alexis.

O găsește răpitoare ca un vis, d-ră... ați vre-o dată că sburați prin aer? nai acest efect îmi produce lunesaniei pe zăpadă.

Și mie tot asemenea mulțumire ace... îmi pare că mă găsesc într'o fantastică unde sunt condusă pe a-unui zmeu, chiar ca în povești.

N. VERMONT : PEISAJ

- Elizo, întreabă d-na Dorian, se află și lupi în acea lume fantastică?... Și fără a aștepta răspuns, ea ținti ochii cu grijă spre marginea pădurei pe lângă care treceau cu repeziciune. Căji dedea semne de spaimă, sforăind, și mușcând zăbalele, iar vizitiul, strângând frâiele, cercă să-i liniștească cu glasul.

- Gheorghe, Gheorghe... striga d-na Dorian... Ce se vede alergând spre noi de la pădure?

- Or fi câinii de la stână, cucoană; răspunse vizitiul.

- Ba sunt lupi, lupi, Gheorghe!... Vai de mine, suntem pierduți!

- Nu vă temeți, zise Alexis, nu vă temeți căci nu e nici un pericol. Am revolverul cu mine.

El se sculă pe picioare și văzu alergând trei lupi spre sanie.

- Gheorghe, poți să stăpânești caii?

- Pot, cuconașule.

- Ține-i vârtos în mână ca să nu ne răpească.

Lupii veniau mereu cu gurele căscate ca la o pradă sigură.

- D-le Alexis, suspină plângând d-na Dorian, scapă pe Eliza.

- Apără pe maman, d-le Alexis, strigă copila, îmbrățișând pe maica sa, și amândouă, strânse piept la piept, se uitau la tânărul lor tovarăș ce sta gata a se lupta cu fiarele sălbătice. Conservând toată prezența de spirit în acel moment critic, el aștepta să se apropie lupii, apoi întinse revolverul, chiti și dete foc. Una din fiare se rostogoli ucisă în omăt, iar celelalte se opriră lătrând cu spaimă.

- Mână acum, Gheorghe, porunci a tuncj Alexis; dar ia seama la prăvălișuri.

Vizitiul pocni din bici și telegarii plecară ca fulgerul. Cei doi lupi rămași se luară din nou la goană și în câteva minute fură alăturate cu sanja; colții lor se vedeau sângerăți și răsufletarea lor se auzea hârâind... Damele îngrozite scoaseră un țipăt fioros, iar Alexis, chitind lupii, descărcă revolverul în ei. Amândoi se svârcoliră în loc, fiind răniți de moarte, și începură a se rupe între dânșii, luptând cu furie și bătând omătul cu sângele lor. Sania se depărtă cu o repeziciune amețitoare și sosi în curând acasă.

Cine poate descrie manifestările de recunoștință ale d-nei Dorian și ochirea îngerească cu care Eliza recompensă purtarea lui Alexis?... D-na Dorian îl sărută cu dragoste ca pe copilul ei, iar Eliza îi strânse mâna, zicând:

- Ne-ați scăpat, pe maica mea și pe mine, dintr'un pericol de moarte; cum să vă mulțumesc?

Alexis era atât de uimit că nu găsea nimica a răspunde; el ridică frumoasa mână a copilei și o sărută fără a ști ce făcea; și din acel săruat inocent se născu scânteia menită de a-i înflăcără inima pentru toată viața lui. Însăși Eliza simți un fior ferbinte în sânul ei, fior prevestitor de mari fericiri sau de mari suferinți.

Ziua întreagă se trecu în convorbiri asupra incidentului ce transformase pe Alexis în erou; și seara, când salonul se împlu de lumina lămpelor, tinerii prin îndemnul d-nei Dorian se puseră a face muzică. Clavirul răsuna acum armonios sub degetele copilei în vreme ce Alexis, cuprins de un dulce extaz, întorcea fojele notelor. Pe urmă frumoasa diletantă începu a cânta o arie Napolitană foarte originală precum sunt toate melodiile din Italia.

- Minunat! strigă Alexis cu entuziasm; îmi pare că mă găsesc la Neapoli... A! D-ră ce glas armonios aveți! și cu câtă expresie știți a cânta!... Nu vă fac complimente, vă mărturisesc adevărul cu toată francheța... rarori m's-a întâmplat să fiu așa de pătruns în suflet...

Eliza deveni rumenă ca o garoafă, văzând admirarea entuziastă a lui Alexis, iar d-na Dorian, adresându-se fiicei sale, zise: Vezi, dragă, că ai un glas de prima donă?... Tu nu voiai să mă crezi pe mine.

- Ba, te cred, scumpă maman; replică Eliza, sculându-se și sărutând pe maica sa cu veselie.

- Dacă-i așa, cântă pentru mine melodia cea fără cuvinte care îmi place atât de mult. Amicul nostru va judeca dacă am gust bun.

- Oi cânta-o bucuroasă, maman, dacă d, Alexis va promite să compue cuvintele ce lipsesc...

- Promit tot, d-ră, numai să mai am

fericirii de a vă auzi glasul, răspuse Alexis, ducând-o la piano.

Eliza se puse din nou a cânta, însă astădată o melodie pătrunzătoare ce deșeptă mi se visurii în suflet. Glasul ei când se accentua puternic, când se reducea la o suspinare armonioasă; când exprima cu loc tainicele aspirații ale inimii, când părea că întonează triumful fericirii dobândite.

Alexis, umit, încântat, luă albumul de pe masă, se retrase deoparte și scrise câteva strofe în vreme ce Eliza urma și săvârșea melodia; apoi el depuse albumul sub ochii frumoasei cântărețe.

— Iată versurile ce mi-au inspirat romanța dv. Cercăți vă rog de a le potrivi pe măsura muzicii.

În vremea aceasta d-na Dorian ieșise. Eliza citi versurile cu o gingașă umire și asigură pe junele poet ca ele exprimau v.surile și aspirațiile inimii sale...

— Ce titlu să-i dau romanței? Întrebă ea cu pușna sticla.

— Fiindcă versurile mele au meritul de a vă plăcea, răspuse Alexis, vă rog să primiți a-i da titlul de **Cântecul Elizei**.

— Trimesc și încă odată vă mulțumesc de plăcerea ce mi-ați făcut, repeta copios, răsăd fără voie a se des-tinau prin ochii săi simțurile care se deșeptaseră de curând în sufletul ei virginat.

Într-o privire lung unul la altul cu o expresie fermecătoare și din momentul acela ei simțira cu soartele lor erau strâns legate împreună pentru totdeauna!

Proctul a zis:

O singură minută a lui și-a ei ființă
S-au născut în raiul ceramiei acorări,
Dar din acea minută cercasea rivo-
dința
Ar face-o veșnicie de scumpe acorări!

Serata se prelungi până târziu, iar când Alexis își lua adio de la game, cați ei avă a pleca a doua zi dimi-neapă, o umora de maniere se mutase pe țara lui.

— D-le Alexis, îi zise d-na Dorian, n'am nevoie să vă invit a considera casa mea ca și casa părintească. Creu dar ca-i veni acesea să ne vezi la țară unde o să ne întorcem în curând. Adio!... V-ași mai opri aice vre-o câteva zile dacă n'as și ca sunteți așteptat acasă cu nerabdare.

— Ca și trăi, d-na mea, imi voiu aduce aminte de orele prețioase ce am petrecut aice și... Ei nu a putu zice mai mult, caei era foarte turburat, ci sarută mana doamnei Dorian și se întoarse până spre Eliza...

Drăgălașa copilă era ca și dânsul cam palidă pe frunte:

— La revedere, d-le Alexis... Spune Aljinei, sorei dv. că o sarut... Să nu mă uite și să-mi scrie câte-odată.

— La revedere, băigui sârmanul tânăr ameșit, îndreptându-se spre ușă.

— Dar lui Giali nu-i spuneți nici un cuvânt amical? adăogă ea.

— Il uitasem!... El se întoarse de la ușă, luă papagalul în mână, îl netezi pe pene, îi adresă cuvinte desmerdătoare, îl sarută pe cap și-l dete apoi Elizei. Papagalul mulțumit începu a rosti: **ami, ami, gentil..** pe când Alexis ieșea din salon împreună cu d-na Dorian...

Trebue oare să comit o nediscreție? să descoper un secret?... Eliza, găsindu-se singură un moment sarută pe furis capul fericitului Giali!...

Și astfel începu și astfel se sfârși acest roman intim, între două ființe deosebite una de alta și care păreau moarte a

Mic

Tratat de estetică literară

SAU

Lumea văzută estetic

5

(CE NU ESTE FENOMENUL ESTETIC?)

e) Artistul „reprezentant al neamului său“.

S'a băgat însă foarte curând de seamă că teoria mediului — după care artistul n'ar fi de cât intermediarul vorbăreț al realității înconjurătoare, artist cu atât mai mare cu cât copiază mai adoma — e neîndestulătoare.

Artistul are și el o personalitate care — chiar când e creată de mediu — alterează realitatea, uneori în chip foarte artistic. Apoi unele invenții, precum cinematograful, gramofonul, fotografia, radiofonia fiind să copieze și să redea realitatea, realitatea unui mediu cu mijloace mult mai perfecționate decât ale biotului scriitor. Și pentru că uncernici au fost ursiți să luga toată viața lor de valoarea estetică, singura care le-ar fi justificat existența, au iscodit o altă realitate mai profundă decât e mediului: „caracterul specific național“. Acest „caracter specific“ s'ar fi gășind topit în toate privilegiile patriei, fizice și sociale, și apoi prin nenumărate generații s'a cristalizat în forțele sufletesti ale scriitorilor. De aci porcede și predilecția — în România — pentru literatura țărănească și scriitorul dela țară: „Spiritu românesc, considerarea lumii și reacția față cu lumea fiind mai nepeverșit mai curat la poporul românesc de la țară, numai aței scriitori vor reprezenta spiritul românesc cari, sau fac parte din țărănimie și n'au rupt legăturile morale cu ea sau care, dacă nu fac parte din țărănimie și-au plecat urechea la popor, s'au botezat în isvorul curat și românesc al sufletului popular 1).

1) „Viața Românească“, an I p. 136.

trăi împreună în lumea fericirilor lumesti...

Cine ar crede?... Eliza, în contra voinței sale, se mărită după șase luni și Alexis plecă în America pătruns de disperare.

Trecură doi ani de amară despărțire...

Când se revăzură amândoi în salonul Elizei, focul patimei lor părea cu totul potolit, și fječare din ei părea că făcuse un vis frumos, un vis ce se stinsese ca toate visurile.

Eliza, având un frumos copilăș pe genunchi, întinse o mână amicală lui Alexis și-i zise cu glas sincer:

— Alexis, vrei să fi fratele meu?

El răspuse depunând pe acea mână cam tremurând o respectuoasă și mult afectuoasă sarutare, pe când papagalul de pe fereastră, d'ntre flori, zicea: **Quel dommage! quel dommage!**

Mircești, 8 Ianuarie 1880.

V. Alecsandri

„Caracterul specific național“ — loare etnică — a fost astfel confundată valoarea estetică.

Cu acest „spirit specific național“ încercat falsificarea întregii noastre țări, căutând a se face o cernere a și între elementele culturale ale Apului, de care am fost și suntem încă în ențași. Scriitorii noștri care au dep prin cultura și gustul lor pe apăra „spiritului specific național“, au fost ciorași „vânduși intereselor cosmopolite“, „ferveritori ai sufletului național“, „turburători ai curentului culturale național“. Și nici nu se băga de seamă — cricții cu „specificul național“ erau necași în sociologie până n gât — că ritul poporan recomandat ca singur spirit eminent artistic, era în noastră spiritul unei clase (țărăni) sortită de istorie să fie sacrificată în neficiul claselor urbane, deși, se pna pușin curate etnicește.

Dar cum prea era mare numărul itorilor naționali care-și luau mater din țări și de la popoare străine, și adesea scriitori mari se vedeau de origiună decât neamul în limba că creau (grecul Moréas și semi-sei Prout în literatura franceză, evreul ne în literatura germană, polonezu sepli Conrad în literatura engleză s'a întocmit această nouă lege: scriitor poate să-și ia subiectul numai din viața ori cărei categorii ciale naționale, dar și din viața popor străin și scriitorul va rămâne mână și reprezentant al spiritului specific național, dacă în scrisul său se vedea chipul de a gândi și de a specific național“ 2)

Confuzia dintre valori reese la i din această simplă întrebare: Dar nu „se va vedea chipul de a gândi

2) „Viața Românească“, an XVI N

N. VERMONT: MICIL VAGADO

simți specific național? Evident, scrierul nu va mai fi reprezentantul „spiritului” specific național. Va fi el însă ai puțin creator de valori estetice?

Și se poate oare susține cu seriozitate toți artiștii unui neam, din toate pronicile și dealungul tuturor veacurilor nt doar fețele diferite ale aceluiași aracter specific? Nu s'ar putea susie această afirmație nici măcar pentru scriitorii cam din aceiași vreme și a aceiași țară.

(Adevărate antinomii estetice consti-esc astfel Dostoievski-Turgheniev în eratura rusă, Hugo-Bandilaire în lite-ura franceză, Scheller-Goethe în lite-ura germană, Petrarca-Boceacio în li-atura italiană, Caragiale-Eminescu în eratura română).

Fără îndoială, au și caractere comune; r aceste caractere comune, „specific ționale” — le găsim adesea, ba și în i mare măsură la toți scriitorii medio-contemporani 3).

Prin „caracter specific național”, ade-eratul creator de artă se anulează în lalți creatori de artă. Ca toate cefe-tele valori moral-social, valoarea etnică bazează pe o comunitate de însușiri, când valoarea estetică pe o diferen-are de însușiri. Intre etnic și estetic es-astfel o incompatibilitate de esență. Ceiace, la talent egal, e comun scrii-ilor Dostoievski, Tolstoi, Andreiev, rgheniev, Gorki, ci din potrivă ace îi diferențiază are puterea să-i de-ască în literatura rusă și să-i conser-în viața artistică a lumii. Primul semn marelu creator este diferențierea de ce s'a creat până la el, și ceiace-l di-entiază constituie elementul prin care ine valoare universală.

om mai observa că niciodată artistul e s'a pus conștient și voluntar în sluj-cine știe cărui „caracter specific” re-pondat de critici ca fiind foarte „na-ral”, n'a izbutit să creeze vre-o operă artă care să facă într'adevăr cinste umului său 4).

farile creații artistice n'au urmărit ast-de scopuri etnice. Vn ei apoi — să linștiți — profesorii și oratorii care a mână pe opera de artă și o declară efifică”, creând, e drept, uneori un let colectiv acolo unde nu fusese ni-5).

orma societăților omenești având azi aracter mai mult de celulă națională, it în formele de producție națională de ocrotire a producției naționale — a armată și vamă — e firesc să se te și să se susție existența unui ca-

La noi, operile d-lor Lungianu și carlan au același „caracter specific”, și operile d-lui M. Sadoveanu, bună-ă.

Ni se pare că d. E. Lovinescu a dat curând forma cea mai lapidară aces- Probleme: „O categorie psihologică se poate converti într-o categorie es-că: cântecul din fluer sau injurătura ională pot fi specific fără a deveni și ori estetice; cât timp specificul (et- nu e un principiu de valorificare es-că, el nu rămâne decât în funcția sa ologică; cât timp nu pot zice: „e nos pentru că e românesc” a mai vor- de „specific” în critica literară în- nă a nu face disociațiile necesare e categorii diverse”. (E. Lovinescu: poranismul anacronic” în Sburătorul April 1926).

D. O. Goga, bunăoară, a declarat că „Caragiale, artistul atât de origi- al literaturii noastre, e „geniul cel reprezentativ al neamului românesc” parea literară, Noiembrie 1925).

racter specific național unitar, între gra- nițe, ceva impalpabil dar puternic și existent ca Dumnezeu.

Era deci, într'un fel, justificată atitu- dinea criticilor noștri literari care cre- deau, înainte de unirea tuturor Români- lor, când jumătate din teritoriul locuit de români era sub stăpânirea dușmană, că opera de artă are menirea să eviden- țeze „caracterul specific național”. Dar azi, când poporul român e aproape tot între hotarele statului său național, a- ceașta erezie care a făcut atâtea victime în diața noastră literatură, devine de-a- dreptul o faptă anti-națională și anti- patriotică. Trebuie, însă, să judecăm opera de artă după criteri estetic și să lăsem pe arust să-și dea seama de acest lucru: ca opera de artă slu- jește într'adevăr neamul în sânul căruia a apărut, numai atunci când e pură va- loare estetică între valorile estetice ale lumii.

„Caracterul specific național” când va fi în pericol, să-l lăsăm în grija artileriei. i o armă eticace.

f) Artistul „reprezentant al idealurilor omenirei”.

Idealul religios (catolic sau ortodox) și idealul umanitarist (socialist sau numai pacifist) au alterat în vremea noastră în bună măsură prețuirea valorilor estetice. Nu s'a bagat de seamă că însuși poetul creștin sau umanitarist, când lăsa deoparte condeiul de propagandă și scria cu pana sa de diamant pur, nu putea scăpa de ispita de a face bună parte și ideilor anti - creștine sau anti-umanitariste.

Critorul nostru din cele scrise până aci, nu mai are nevoie de alte lămuriri pentru a-și da seama de erezia artei și artistului în slujba „ideaturilor omeni- rei”.

Vom adăoga numai că mari opere lite- rare catolice, ortodoxe sau umanitariste s'ar putea crea, precum s'au și creat; acest fapt nu trebuie să ne inducă în gre- șeala de a căuta în ele și a le prețui după valoarea în sine a valorilor catolice, ortodoxe sau umanitariste, ce le-ar putea cuprinde. Din acest punct de vedere, tra- tatele respective științifice — catolice, or- todoxe sau umanitariste — sunt mult mai valoroase.

g) Artistul „reprezentant al ritmului vremii”.

A apărut de curând în tânăra filosofie românească, o idee — susținută de d. Lucian Blaga — plină de seducție. Artis- tul, în orice țară s'ar ivi, ar fi un mate- rjal maleabil care ia pururea și în chip fatal forma spiritului vremii lui. Acest spirit apare nu se știe de unde — fenomen originar din sânul lui Dumnezeu — și se întipărește caracteristic pe fețele variate ale veacului. 6)

Ne îmbrăcăm atunci la fel, simțim a- celeași simțiminte și gândim aceleași i- deji, preferăm aceleași danțuri, aceleași băuturi și aceleași arome, chiar figurile noastre dobândesc un aer al epoci. Artis- tul are prilejul de a presimți, de a fi pre- cursorul „ritmului vremii” care se anun- ță și de a-l realiza apoi în opere de artă.

D. Lucian Blaga a găsit astfel elemen- tele ritmului romantic, naturalist, impre- sionist, simbolist, expresionist, în toate domeniile, vieții, în viața socială ca și în științele exacte.

Ce alt ar avea de făcut adevăratul ar- tist — dacă ar socoti acest adevăr ca nor-

6) Lucian Blaga, „Fețele unui veac” (Biblioteca „Semănătorul” Arad,) și „Fenomenul originar” („Colecția Vremii”, Buc.).

Sisif

Lui Gh. M. Vlădescu

Bătrânul meu Sisif, durerea ta
S'a adâncit în mine zi cu zi,
Eterna neodihnă de-altă dată
Ma turbura acuma, parca-ai fi
Un nou Sisif, un frate'n sueriniță,
Robit de-aceiași patimire grea
Ce te-a fărmat pe tine-odinioară
Când ispășai în tartar vama ta.

Un deal pietros îmi sta și mie'n față
— E-așa lumina sus pe culmea lui —
Cu pași nesiguri, lunecând într'una,
Eu nazeasc de-o vreme să-l tot sui.
Și-ajuns pe culmi ma pravalesc în vale
Și mă mănjesec de țarna, rând pe rând,
Ca iar sa sui spre-o cuime mumanata
Pe care n'am s'o cucetesc n.e.cand...

Și totuși străduința-ți fără roadă
Un zambet bun și-o lumina în gând:
Nada, numai ca-i arumul cel din urmă
De cate ori pornei sa urci pe rand..
„Ca altădata, culmea ma așcepta
Dar gândul meu cunoaște arumul lung:
Când iarăși nazuința ma orbește
Eu știu ca niciodata n'am s'ajung.

1922

GR. VAJA

mativ — de cât să înțeleagă „ritmul vre- mii”, să i se supue — și atâta tot?

În artă, această concepție dacă nu pă- cătuște împotriva aparențelor istorice — au existat într'adevăr școli artistice — păcătuște însă împotriva spiritului es- tetic, pe care-l denaturează cu un aliagu de natură filosofică.

Ca și ereziile precedente, „ritmul vre- mir” pune accentul pe școala literară — deci pe însușiri comune — nu pe însușirile care diferențiază adică menșne și dă valoare artiștilor originali ai unei școli. Romantici, bunăoară, au fost și Hu- go și Baudelaire, și Lamartine și Vigny.

Cercetătorul „ritmului vremii” îi in- neacă pe toți în acelaș val, îi coace pe toți în acelaș cupor filosofic. Din acest punct de vedere, nici n'ar fi fost nevoie să apară patru, ci numai unul, industu- lator pentru a ilustra „ritmul” romantic. Dar au apărut patru — și foarte deose- biți; patru romantici numai în literatura franceză, dar care pot fi punctul de ple- care a patru noi „ritmuri”! Să fie oare Dumnezeu atât de simplu încât să creeze fără necesitate atâți romantici, când orice filosof îi poate dovedi, cu „ritmul vre- mii”, că era deajuns să creeze unul sin- gu?

Scriitorii aceleiași vremi, chiar dintre cei mai mari, nu țin totdeauna de „rit- mul vremii” lor; sunt în întârziere sau îl depășesc, uneori cu două-trei „rit- muri”. Cele mai bune romane naturaliste din literatura franceză n'au apărut în timpul naturalismului, ci la începuturile simbolismului; iar Stendhal care scria în plin romantism a și precizat că el ține de generația deia 1880 — cifră indicată pro- fetic.

Concepția „ritmului vremii” are însă un merit: dă de la început pe față pricina caducității și morții operilor de artă, so- cotite de atâta vreme, nu știm de ce „ne- muritoare”. Când pier popoare, când se spulberă țări, conținente și poate conste- lații, profesorii de literatură vor neapă- rat ca operile de artă să fie „nemuritoa- re. Valul vremii celei noi care se ridică, a îngropat prin însuși înălțarea sa în za- rea vieții, creațiile „ritmului” de ori,

POVESTE

de SILVIUS ROLANDO

Și văzând Dumnezeu, că oamenii au pătruns în veacul veacurilor, înfruntând cumplitele lui pedepse — prăpădul potopului și aprinderea cetăților nelegiuite — s'au sfărâmat în joc de desfrânare și cu lovitură de patimă fără saș, lăspedele legii și ale legământului, ba chiar, trăiesc în răsvrătire, nesocotind adevărul încredințat darului și patimilor Iului Său, deopotrivă cu El, a pogorît pe pământ, ca prin vorba și puterea sa, să îndrepte lucrarea pe care nici semnele cerului, nici spusele proorocilor, nici chiar patimile Celui răstignit pe cruce, n'au putut-o săvârși.

Era noapte, și duhul Lui alunecând pe razele stelelor, s'a înfrunghiat pe pământ în chip de om, din toate podoabele omului, luând haina celui umil, toiașul celui pribeag, privirea celui bun, cuvintele celui blajin și bătrânețea celui cuminț.

Era noapte... În cetate, sunetele cimbalurilor, ale flautelor și ale harfelor cu zece strune, încetaseră... Amanții goi, încolăciți ca șerpui, adormiseră în spasmiile orgiei, în miros de vin și fard de femeie, printre flori răvășite și cupe sparte... Sclavii rânjiau ura, în visele lor de răzbanare, iar cinstiții, care ziua întreagă întocmiseră temnițe pentru necinstiți și circuri cu fiare sălbatice pentru osândiți, se bucurau de odihna cea bine meritată cinstei lor.

Ira noapte și în cetate prăbușită într'un deșert de întuneric, trei lumini, doar trei lumini ardeau, ca trei gânduri vii într'un craniu mort, ca trei candelă de mister într'un templu dărâmat... Iar paznicul, care-i deschise poarta de aramă plină cu sculpturi nelegiuite, parafată cu nestimate de azur și înspumată cu dantele de fildeș, îi spuse:

— Lumina cea dintâi e felinarul unui nebun care într'un butoi locuște și de acolo strigă tuturor, care vor să-l asculte, că el a găsit secretul fericirii... Lumina cea de a doua arde la casa unui judecător drept, cinstit și înțelept. Într-o noapte, el cercetează cărțile fără început și fără sfârșit ale înțelepciunii omului, în care el a talmăcit adevărul singur și veșnic al virtuții, iar la rândul lui, scrie cărți mari și întocmește pravile grele pentru a fericii pe cinstiți și a-i feri de păcatele celor vicleni și răi... Lumina cea de a treia, pleca din coșul unui meșteșugar doctor. În mari cazane, el ciocotește laolaltă, cozi de șopărlă, ochi de bufniță, inimi de cocoși, dinți de câine și venin de șearpe, din care vrea să scoată sucul veșniciei tinereții, iar în pânțele furnalelor lui, el alege pu-

Adevărul e că, admitând pieirea operelor de artă ca izvoare ale emoției estetice — cum piere tot ce a fost viu — concepția „ritmului vremii“ implică o pierdere oarecum ritmică, deci subită, ce este e inexact. Nu toate operele de artă ale „ritmurilor“ apuse și-au sleit izvoarele dătătoare de emoție estetică.

Vom vedea mai departe că altfel pier operele de artă.

F. ADEREA

(urmează).

cioasa și argintul viu din metalele fără lustru, preschimbându-l în aur...

Și a mers Dumnezeu la lumina cea dintâi... Nebunul atârname de felinar un tub de trestie și prin el număra stelele, deși aflase că ele sunt fără de sfârșit... Nici n'a luat seama la sosirea străinului.

— Nebunule, ascultă vorba mea...

— Cine ești tu și de ce-mi strici plăcerea vieții?

— Eu sunt Dumnezeu.

— Nu te cunosc! Te-am căutat și nu te-am găsit. Te-am chemat și nu m'ai auzit...

— Eu din nimic am făcut totul! Am dat lumii statornicia veșniciei, iar pământului însemnarea timpului!... Am scos lumina din întuneric și uscatul din ape... Spre podoabă am dat rod pământului, ape și luminei și din lamura acestui rod, Eu am intrupat pe om...

Iar nebunul auzind aceste cuvinte, sări din adăpost și măsurându-l cu priviri îndrăznețe, îi spuse doar atât:

— Și nu ți-a fost rușine?

Apoi intra liniștit în butoi și potrivit tubul de trestie, începu să numere stelele, deși aflase că sunt fără sfârșit...

Dumnezeu îl dojeni cu blândețe:

— Ajută-Mi, tu nebunule, Eu vreau să desăvârșesc lucrarea, vreau să dau fericirea adevărată omului, singurul țel al creațiunii... Dă-Mi, tu, gândul, îți voi da Eu, puterea!...

— Străine, răspuse nebunul cu milă, nu te cunosc și acum, când știu că numărul stelelor e fără de început și fără de sfârșit, nici că voi a te cunoaște... Dar dacă cum spui Tu, cu o vorbă din nimic ai făcut totul, pietrele pământului cu și stelele cerului, ai dat rod de nesfârșită viață apei și pământului, și fără voința lui ai conceput pe om, atunci, tot cu o vorbă, întoarce totul iar în nimicul cel dintâi, din care nimic nou să nu poartă născătoare când... Iar dacă puterea Ta s'a sfârșit toată cu nesăvârșirea înfăptuirii Tale, și Tu ai luat chip de om, spre a scăpa de veșnica osândă a remuș-

carilor, atunci adună-ți toată țărnia nouă Tale întrunchipări și dispari în genul nimicinției, spre a nu rămâne martor nevredețnic al nevredeției Tale...

Și a intrat în butoi și a început să numere stelele, deși aflase că sunt fără de sfârșit...

Iar Dumnezeu a mers la lumina cea de-a doua, la casa dreptului judecător care din cărți multe, talmăcia adevărul singur și veșnic al virtuții...

Și a zis:

— Judecătorule cinstit, Eu sunt Dumnezeu... Dă-Mi tu gândul, îți voi da Eu puterea!...

Dar judecătorul cinstit răspuse cu smerenie:

— Doamne, ce ți-ai da eu ție, ce vântul cel dintâi și gândul cel din urmă ție făcătorul în șase zile, din nimic, tuturor celor văzute și nevăzute, ție care stăpânind lumea doar prin înțelepciune, îi dăruiești atâta bucurie... Eu aștept totul doar dela ție!

— Iată ce vreau, răspuse Dumnezeu vreau să săvârșim lucrarea... vreau să aduc fericirea pe pământ, îndreptându-l slăbiciunea oamenilor, dând gând bucurii celor răi și suflet cinstit celor vicleni, așa ca toți oamenii să fie deopotrivă cinstiți și înțelepți, deopotrivă de buni, deopotrivă de cinstiți... Deaceia dă-Mi tu gândul, îți voi da Eu puterea...

Iar judecătorul cel drept auzind aceste cuvinte, căzu în genunchi și tremurând din tot corpul lui, uscat de cumințenie și dreptate, începu să-L roage cu lacrimi în ochi, cele dintâi lacrimi ale vieții lui:

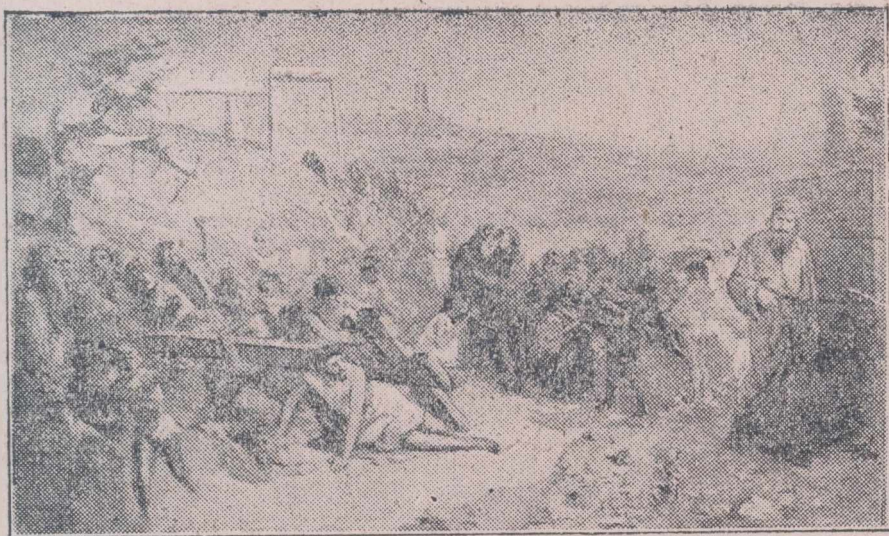
— Să nu faci asta Doamne! Să nu faci!... Pământul, așa cum l-ai întocmit e bun și așa să rămână... Toate cărțile acestea multe, pe care numai înțelepții le-a scris, ca și toate acelea pe care eu și alții, ce vor veni după mine, le voi scrie, pentru gloria Ta, dar și pentru gloria mea, de aci porcedeu... În ziua în care toți oamenii vor fi deopotrivă, cinstiți nu vor mai avea rost să Te cinstească ca nici pe ție, puterea lor de veci, nu pe mine, puterea lor de-o clipă!...

Și a ajuns Dumnezeu la casa meșteșugarului Doctor, care, prin foc, cău „secretul marii înfăptuirii“. Și l-a găsit în pustiu desnădejde, cu ochii șterși de viață, cu barba și părul încărungiți

N. VERMONT: LAPIDAREA SF. ȘTEFAN

N. VERMONT: CALVARUL

ca cenușa cuptorului stins... Furnalele
îi erau reci și cuptoarele fără foc... O
singură lumânare pâlăia în bolta unui
cramu ee om tăiat în două cu fierăstrăul.
Și Dumnezeu l-a întrebat:

— Ce munci grele frământă gândurile
tale, fericitule, care lucrezi pentru fericirea
omului!...

— Străine, răspuse meșteșugarul doctor,
durerea mea, Tu n'o poți înțelege...
De treizeci de ani lucrez la „marea înfăptuire”,
al cărui secret, tatăl meu l'a moștenit
dela strămoșul lui... De treizeci de ani,
nu cunosc nici odihna nopții, nici
bucuria zilei... de treizeci de ani,
cuptoarele mele mistuesc laolaltă elementele
vii, care întrunchipează neființa... Și
azi, după treizeci de ani de chinuită
așepiere, cuptoarele îmi sunt stinse și
furnalele reci, iar în alambicuri nici
picătură din licoarea vieții, și în cenușă
nici un fir din metalul cel mai nobil...
Toată noaptea am chemat în sprijinul meu
pe Satan, toată noaptea m'am închinat
lui, gânduindu-i sufletul meu pe vecie...
dar el n'a binevoit cu mine!...

— Meșteșugarul doctor, nu fii trist!...
Eu sunt Dumnezeu! Dă-Mi tu gândul,
și voi da Eu puterea!...

— Putere am și eu... Am avut putere
să tai morții și săucid viii... Am avut
putere să sorb sânge din inimi de fecioare
și creier din capete de înțelepți bărnii...
Am avut putere să nesocotesc pe
Dumnezeu și să mă închin diavolului...
Nu puterea, ci gândul îmi lipsește!...

— Nu fii îndurerat, omule ce cauți
fericirea omului, vom găsi noi gândul
uleva, pe pământul acesta mare!...

Dar omul se sperie ca în fața morții.
Ochii îi ardeau ca argintul viu înroșit în
oc, iar zbârciturile feței, încrustate în
chinul așteptării, săltau în fioroase
schime nestăpânite.

— Nu mă înțelegi, străine!... Tu nu
mă poți înțelege! Aci e cumplită durere!
Dar dacă Tu cu adevărat ești Dumnezeu,
și fiindcă diavolul nu mi-a dat ascultare,
mă voi închina Ție din nou, dacă Tu
crei și mă poți ajuta cu adevărat!...

— Vorbește omule, ce cauți fericirea
omului!...

— Atunci ascultă... În cetatea vecină
e găsește un meșteșugar doctor, care ca
și mine lucrează la „marea înfăptuire”...
De treizeci de ani, și el cercetează
secretul pe care tatăl său l-a moștenit
dela strămoșul său, de treizeci de ani el
nu cunoaște nici odihna nopții, nici
bucuria zilei, la el ca și la mine, de
treizeci de ani, cuptoarele mistuesc
laolaltă

toate elementele moarte, care alcătuiesc
vieața și toate elementele vii, care
întrunchipează neființa...

— Și unde ți-e durerea, omule?

— Aci, fiindcă el azi se laudă
pretutindeni, că a găsit „gândul cel nou”,
prin care în alambicuri sau a distilat un
picur din licoarea vieții, iar în cenușa
cuptorului său a strălucit un fir din
metalul cel mai nobil... Lui azi, îi lipsește
doar puterea, și pentru aceasta el soarbe
sânge din inimi de fecioare și creier din
capete în înțelepți bărnii!...

— Atunci repede la el, să-l ajutăm
cu puterea Mea și a ta...

— Nu, să mergem, să-l omorim!...

— Dar, oameni?... Ce vor face
oamenii?... Ei nu vor mai cunoaște
bucuria veșnicii tinereți, nici luciul
mângâietor de toate relele, ale
metalului celui mai nobil!...

— Mai bine oamenii să nu cunoască
nici când, bucuria veșnicii tinereți,
nici luciul mângâietor al metalului
celui mai nobil, decât meșteșugarul
din cetatea vecină să găsească
secretul „mării înfăptuiri”!...

Și s'a întors Dumnezeu de pe pământ,
umilit de nebul, nemângâiat de
cinstit și îndurerat de cercetător...
și chemându-și Fiul iubit, i-a zis:

— Spre a găsi gândul, Te voi trimite
din nou pe pământ... Te vor bate și
Te vor scuipa, Te vor batjocori,
cu cunună de spini, îți vor încorona
fruntea, iar la sfârșit, Te vor osândi
și Te vor răstigni... Spre a găsi
însă gândul, îți voi da Ție
toată puterea, ca toate să le treci!...

Și Fiul a răspuns:

— Tată, mă voi duce pe pământ,
deși știu că mă vor bate, mă vor
scuipa, mă vor batjocori, cu cunună
de spini vor încinge fruntea mea,
mă vor osândi și mă vor răstigni!...

— Atunci pleacă!...

— Nu, voi pleca... vreau să știu
care îmi va fi răsplata!...

— Răsplata Ta va fi „gândul”,
pe care doar pe pământ îl poți găsi!...

— Nu Mi-e de ajuns!

— Și ce vrei Tu?

— Incredințeză-mă, că încă odată,
doar o singură dată, voi mai intra
cu alai în Ierusalim în strigăte
de Osana ale mulțimii, călcând cu
picioarele asinei mele, ramurile
de finici și vestmintele
așternute de popor în calea mea!...

În clipa aceea, de pe pământ,
se auzi o hohotire... Nebunul cu un
fir de rază,

Alături de geniul și spiritul lui Rossini,
a rămas celebru și egoismul său.
Într-o zi, autorul muzicii lui Wilhelm
Tell a fost apucat, pe stradă, de o ploaie
torențială. Adăpostindu-se sub o
umbrelă veche, el era amenințat să fie
udat până la piele, când a fost zărit
de unul din admiratorii săi care se afla
în trăsură. Oprind trăsura, acesta o
oferi maestrului care nu se lăsă rugat
și se urcă în ea. Gentilul meloman
rugă atunci pe Rossini să-i împrumute
umbrela sa, spre a se duce acasă; dar
fu întâmpinat de un refuz categoric:

„Nu pot, dragă domnule, căci o
umbrelă împrumutată e ca și pierdută”;
răspunse italianul făcând semn
birjarului să se depărteze.

*

Rossini scrisese, pe când locuia la Paris
în bulevardul Montmartre No. 16, opera
sa „Bărbierul din Sevilla”, care e
considerată ca o capo-d'operă.

Publicul parizian obișnuit cu muzica
rece a compozitorilor moderni, fu
scandalizat de verva operei lui Rossini
și o primi cu fluerături.

După câțiva ani, Rossini se mută la
Passy. Prietenii lui îi atraseră atenția
că acolo va fi asurzit de dimineață
până seara de fluerăturile locomotivelor.
Rossini răspunse:

Când cineva a asistat, ca mine, la
prima reprezentare a „Bărbierului
din Sevilla”, nu mai poate fi asurzit
de alte fluerături.

*

Jean Jaques Rousseau, fiind copil, fu
pedepsit într-o zi de părinții săi de a
nu fi primit la masă, l se dădu o
bucată de pâine goală și fu trimis la
culcare.

Îrcând prin bucătărie spre a ajunge
în camera lui, el văzu o găină fripă,
gata de servit și care răspândea un
miros foarte ispititor.

Copilul se duse să dea bună-seara
părinților săi, cari deasemenea se
aflau în bucătărie. După ce îi sărută,
se întoarse spre găină și aplecându-se
până la pământ îi zise pe un ton
hazliu: „Adio, frumoasa mea găină!”

Aceste cuvinte dezarmară părinții
de severitatea lor și deciseră să i se
ridice pedepsa.

Zoe V. Lecca

spărsese bolta cerului, și din butoi
auzia cuvintele cele de deasupra
simțurilor:

Dumnezeu infuriat de atâta
batjocură, strigă întrajutor
puterea cuvântului cel
dela început, vrând prin el să
nimicească totul... Dar la
porunca lui, nimic din
ceace era hotărât, nu se
clăti altcum... și înțelegând
că lumea nu mai ascultă
de El, ci de legile lui, își
adună toate zadarnicile
lui puteri și se prăbuși în
genună!...

De atunci nu mai există Dumnezeu!...

SYLVIVUS ROLANDO

Cluj, Octombrie, 1926.

Gândacul

Lui Bebe

Cu platoșă de șmalț pe trup leită,
La cingăteare numai gătuță.
Și cu răsfrângerii vii, scântectoare,
De pietre scumpe 'n razele de soare, —

Un biet gândac, c'un fir de iarbă 'n gură,
Aleargă, „alerat“ peste măsură,
Pe-o linie sucită, întortochiată,
In cetina brădetului uscată.

Dar cine-o fi, mă rog ? și ce zor are ?
— Problema, dacă cere-o deslegare
Și dacă pare lucru de nimică,
De socotești mai bine, se complică.

Firește, poți scăpa c'o ironie ;
„Ia o insectă — acolo, — ce să fie ? —
Și merge așa, nu știe nici ea unde“...
Dar asta nu se chiamă a răspunde.

E vorba : EL, ce personalitate
E 'n gândăceasca lui societate ?
Ce robotește zădărnica 'ntreagă ?
De unde vine ? și 'ncotro aleargă ?

Poate-i un simplu gospodar, ce-anume
S'aprovizionează cu legume.
Și, pentru'un firisor de iarbă, insul
A trebuit să calce tot cuprinsul.

Poate, cu grija casei, gospodarul
Și-o fi 'ncurcat cumva itinerarul,
Și-acuma, vrând palatul să și-l cate,
A rătăcit pe locuri neumblate.

Poate-i un diplomat de carieră,
In dinți cu glorioasa-i bandieră,
Și poate 'n cine știe ce tavernă
A aranjat politica externă.

Sau poate 'n cărdășia unor prieteni
S'o fi 'ncurcat la grotele din cetini,
Și-o fi pierdut la cărți, ori, — cine știe, —
Poate-i chiar el un grec de meserie.

Poate-i un sportsman, care s'antrenează,
O sentinelă care patrulează,
Un mesager c'o strașnică solie,
Ori un bandit scăpat din pușcărie.

Poate-i un botanist ce explorează
Imprejurimile, și colectează
Anume importante exemplare
Pentru neprețuitele-i herbare.

Poate-i spițer, ori medic de valoare,
Ori un bolnav ce face băi de soare,
Precum se poate foarte bine iară
Să fie un regretabil pierde-vară.

De-asemenea s'ar fi putut să fie
Poftit să onoreze-o sindrofie
Și întâmplarea să-i fi șos in cale
Pe Dulcinea visurilor sale.

Și tot așa, e foarte cu puțință
Să fi audiat o conferință,
Ori un concert simfonic, ori o scenă
Patetică, de nu cumva obscenă...

Dar dacă el, gândacul, se grăbește
Pentru vre-un copilăș care tânjește,
Ori pentru vre-un bunic în agor
Și iarba nu-i decât o doctorie ?..

Ori dacă iar (ce nu se poate par'că !?)
E un apăs periculos ce 'ncearcă
O senzațională lovitură
Cu iarba fiarelor ce ține 'n gură ?..

Ori dacă... Inșă câte ipoteze
Ar mai putea să se imagineze,
Văzându-l cum aleargă 'n goana mare,
In sus și 'n jos, haihui, la întâmplare !?..

Dar iață-l, sprinten, vine, vine, vine,
S'apropie din ea în ce de mine..

Un vreasă fi stă în drum, — îl ocolește,
Pentru că nu degeaba... se grăbește.

Și, când ajunge 'n fața mea, gândacul
E par'că și mai zăpăcit, săracul :
Surpriza-l uluște, se 'nțelege,
Dar, wimos cum e, se reculege

Stă 'n loc, iscoditor, și mă privește...
(Oare cu ce butuc m'asemuește ?)
Mă pupă cu ambele antene
Și-apoi dispăre 'n niște buruene.

Probabil că acolo sunt pitite
Și de intemperii adapostite,
Sub brusturul crescut in as de cupă,
Apartamentele ce le ocupă.

Și poate tot acolo o iubită,
De 'ntârzierea lui neliniștită,
In prag, de dimineața, sta la pândă,
Geloasă, 'ngrijorată și ilamândă.

Geloasă, da ! pentru că decadența
Va fi condus-o la experiența
Că sexul tare, slab dela natură,
Se 'nduplecă la ori-ce aventură ;

Și 'ngrijorată, că vre-o păsărică
L'o fi luat in cioc, ca pe-o nimică,
Fiind știut că 'n coaru niciodată
Vieaja nu e bine-asigurată.

Eu par'că-o văd într'un tailleur, cochetă,
Ipnoșă-se, făcând o pruetă
Și dispărând, ca iar sa reapară,
Nervoasă, supărata loc și para.

Și-o văd cum deodată se oprește,
Apoi cum urechusește ciuleșt
Și'n line cum tresare 'ntorâtă
De-un lășeit in cetina uscată.

Ea îi cunoaște mersul, fiți pe pace,
Cadența lui și sgomotul ce face,
Și de-ar miști-o și instinct și minte,
Rămâne mima, care n'o minte.

Iar când apare EL, zorit ca vântul
Cutremurand din temelii pamantul,
Ea-și șterge cu labuțele obrazul
Și uită ca prin farmec tot necazul.

Și-ar vrea să-i spue numai fericirea
Că-l vede iar voinic și 'n toată lirea
Și după cuviință să-l desmerde
Pentru doritul fir de iarbă verde.

Deci.. pune masa și pe ea salata, —
Și prânzul lor luculian e gata
Apoi... ce fericire ideală !
Și ce delicioasă ronțăială !!..

Inchipuirea unui singuratic
Umanizându-te, gândac simpatie,
A dat tinutei tale impulsive
Interpretări, deși inofensive,

Dar poate că meschine și banale,
Ori jignitoare demnității tale,
De care înțeleg să-ți cer iertare,
Căci, știi și tu, humanum est errare.

Îți cer ertare de nesocotința, —
Care frizează chiar necuviința. —
De-a fi pătruns, din curiozitate,
In sacro-sancta ta intimitate ;

Și-ți cer ertare, mai ales, gândace,
Pentru ofensa ce 'ndrăznii a-ți face,
Asemănându-te cu unii oameni,
Cu care n'ai voi să te asemeni..

...Și-acum, scormonitor de vremi trecute,
Ce m'ai inveselit o clipă, du-te
Unde te chiamă dorul, și mă lasă...
Pe mine nimeni nu m'așteaptă-acasă.

ROZMARIN

Pagini engleze

B A B B I T T

Printre cele mai norocoase dintre romanele scrise în limbă engleză în cei cinci ani din urmă, *Babbitt* de Sinclair Lewis (Jonathan Cape, London) s'ar putea ușor numi romanul Americii.

Acum vreo cincizeci de ani Huxley grăia unui american: „Nu pot spune că sunt cât de puțin impresionat de mărirea voastră, sau de resursele voastre naturale. Mărima nu înseamnă măreție și un teritoriu vom face o națiune. Marea problemă asupra căreia plutește un fel de sublim, cum și teroarea desinului iminent e: ce aveți să faceți voi cu toate aceste lucruri?”

E întrebarea care stă la temelia romanului lui Sinclair Lewis, întrebare rezolvită de bună seamă negativ — de unde veracitatea și succesul romanului publicat întâia oară în toamna lui 1922, ajuns până în Decembrie, același an, la a patra ediție, pentru ca o nouă ediție efină în 1924 să facă din el unul din cele mai populare romane ale zilei noastre.

Romancierul, Hugh Walpole, autorul „*Captivilor*” și nașul englez al cărții, o numește în prefață „un triumf” și tot așa de elogios se exprimă asupra-i A. G. Wells.

Babbitt e un Yankee de ultima oră, unul din marea masă de meteci coboriți în timp, din cei 102 „Părinți Pelerini” ce au părăsit Anglia în 1621 și din cei 150.000 de scoțieni și irlandezi debarcați în Dec. 18 — e fiul pestriț al acestei nații americane din care, cum, ne spune N. M. Butler¹⁾, încă din sec. 18 numai două treimi erau englezi, pe când o șesime scoțieni și irlandezi, o zecime germani, restul olandezi, suedezi și francezi.

Incepem prin a prezenta astfel — pe deasupra romanului — pe *Babbitt*, din pricină că romanul lui e romanul lipsei de personalitate și aceasta e credem nota cardinală a bărbatului american și, cu el,

¹⁾ Building the American Nation. — New-York, Scribner's Sons, 1923.

N. VERMONT: DE PAȘTI

a însăși civilizației care îi poartă numele.

„În April 1820 *Babbitt* împlinea 46 de ani și nu făcea nimic în deosebi, nici un, nici ghete, nici poezii, ci avea chemarea să vândă la ieftală case pe un preț mai mare decât lumea își putea îngădui să plătească”.

„Capul lui mare era roz, părul castaniu subțire și uscat. Fața, de copil, când dormea, în ciuda creșturilor și semnelor roșii de ochelari pe povârnișurile nasului. Nu era gras dar extrem de bine hrănit, obrații săi erau tampoane... Părea prosper, peste măsură de căsătorit și neromantic” (p. 12).

Într'un destul de mare și pretențios oraș el e șeful, așa dar, al unui oficiu de vânzare de case și terenuri.

În 100 din cele 380 de pagini ale romanului, ni se înfățișează — cu o notație ce amintește pe alocurea pe James Joyce — viața lui în cursul unei singure zile. Iată-l către zori, în pat, plimbându-și pe sub genele încă adormite, ca o mângâiere a idealului, un chip înflorit, zâna viselor neîmplinite, a tinereții neavute; iată-l trezit de glasul soției: hai *Georgica* băiatule, scoala, înmânându-se și trecând repede în sala de baie unde după ce se rade se găsește pentru a nu știu cătea oară în fața problemei: ce să se facă cu tana de Gilette uzată: la breakfast apoi ca să vadă cum se ccară veșnic pe unt și dulceață cei trei copii ai săi — Verona, o fată bondoacă cu păr castaniu, de 22 ani, plină de griji datorie, ale sexului și grija de Dumnezeu, cum și de aceia a mototolirei costumului cenușiu de sport pe care îl purta acum; Ted-Theodore Roosevelt *Babbitt*, un băiat decorativ de 17 ani și Linka-Katherine copila încă, de 10 ani, cu păr roșu radios și o peliță subțire care aducea aminte de prea multe bomboane și prea multe înghețate cu cremă”. Iată-l apoi luând forul și plecând după treburi, urcând întâmplător în el și vre-un necunoscut de care se face milă când îl vede pierzând autobuzul; aranjând expeditiv în biroul său lovituri geniale și luând dejunul la clubul Athletic cu tovarăși săi.

Dintre aceștia unul trebuie reținut. E Paul Riesling. Pe acesta, de cum apare la club și cu toate că acolo secretele sânt interzise, *Babbitt* îl ia la o masă retrasă și acolo cei doi prieteni tănuiesc. Ce afaceri pun la cate? Paul Riesling nu e atât de mult om de afaceri cât e bărbatul Zillei. Și Zilla e o femeie care nu-l lasă să se miște. Nu înseamnă că și așa, bietul om nu-și face din când în când cheful cu vre-o drăguță, dar, ah, de n'ar fi Zilla asta bănuitoare și tiranică.

— De ce nu divorțezi de ea, întreabă cu un curaj gratuit — fiindcă și lui îi lipsește. Și ambii rămân, în fața posibilității, într'un extaz amestecat cu panică.

De fapt ce n'ar da amândoi să respire puțin, să scape de mecanica monotonă, prozaică și covârșitoare a zilei înecate în scrisori comerciale, curbată sub jugul ghișeeilor și acasă exasperată de tovarășia stearpă a unei singure și aceleiași femei.

O idee îi străfulgeră lui Paul. Dacă la vacanța viitoare ar pleca amândoi — pe motiv că au treburi la New-York — cu cinci zile înaintea soțiilor, și s'ar duce singuri în Maine „ca să umble pe acolo de capul lor, să fumeze și injure și să fie naturali”?

Intunecare *)

Incerc din nou în suflet să cetesc
Povestea vrenii, naruite'n moarte:
Apusa-mi viața e o tristă carte
Ce, cu răsullet greu, o slovenesc.

Și iată 'ntunecata amintire
— Călugăriță neagră — vine iar
Cu degete de vis să îmi deșire
Mătaniile ei, tăcut și rar...

Și-atuncia strig din propria-mi ruină,
Că nu e drept, o Doamne nu e drept
Să-mi smulgi tu, caldă, inima din piept
Și să mi-o pierzi în vânt, fără de vină!

GEORGE DUMITRESCU

*) Din volumul „Cântece pentru mado-
na mică”, apărut de curând.

— Mare, mare idee, răspunde admirativ *Babbitt*.

— „De ce adică n'am pune piciorul în prag și le-am spune: mergem pur și simplu înaintea voastră și nimic mai mult”!

Tovarășii își strâng emoționat mâna ca după un complot și în puțină evadare, și mai ales puțină de a fi naturali, îmbrățișează un paradis terestru.

Romanul de aici începe. Cheia lui ne-a dat-o autorul încă dela pagina 14, unde dovedindu-ni-se interiorul lui *Babbitt*, tichit, ornat, rece și ultraelectricat, ni se spune că „e o casă, dar nu un cămin”. De acum o gamă de desacorduri începe, cântând pe ouă arii, ca într'un „*Coriolanus*” burlesc, masculinul și temennul vieții, stereotipul și spontanul ei, într'un conflict a cărui singura consolare — și întrucâtva remediu — e humorul.

Cartea într'adevăr își are virtutea în humor. Și e tocmai ceace paralizază e dare de seamă. Căci scrisa desugregat, ea mare parte din romanul englez de azi, ea nu vizează un conflict net, nici linearea unei acțiuni.

Așternută în tonuri interioare, cartea se desfășoară înaintea-ne ca un album cu vederi sufletești. *Babbitt* e în veșnica temperatură și romanul lui e al unei idiosinerasii.

Babbitt pe lângă că e american, sau tocmai pentru aceasta, e generos și social, devotat, jovial, gregar, își face din muncă o religie și din religie o somieră pe care să se culce dânsul, familia, — et C-ie!

Numai că în somn lui *Babbitt* îi pare chipul de zână intangibilă, inefabilă, a fericirii. Cu prea bun simț, dânsul, ca și Huxley acum cincizeci de ani, se întrebă în culmea succesului și a prosperității: la ce bune toate astea? Și în cadrul vastei desertăciuni până și munca îi apare un nonsens. Crede că o poate aera cu mondenism și *Babbitt* dă și participă la supeuri la care observă în cele din urmă cum cascade de admirabil. Orator improvizat, ia parte la viața politică și, ajunge figură proeminentă în orașul său pentru ca aceasta să-l stingherească mai mult.

Ce fericire, dimpotrivă pe *Babbitt* când cu cinci zile înaintea femeilor poate să fugă cu Paul Riesling, să vorbească în tren cu figuri necunoscute și în Maine, să se ducă unde credeți? — La pescuit!

Zori, la baltă

Răsar în zare roșii luminișuri
Bujori de ceafă-așin lumini agile:
A teamă, ochii somnoroasei zile.
Răsbese neliniștiți dintre tufișuri.

Și până'n zori: — ca palide feștile, —
Bătu o lună plină 'n păpurișuri:
Tălăzuind, argintul, pe frunzișuri
Se șterse 'n frunze ca un gând, pe file..

...Cum zările în soare 'ncep să fiarbă,
Pe malul bălții, înghețat și gol
Înalță trup plâpând un smoc de iarbă;

Priu frigul dârz și risipit cu migă
Dau bălții ce roșește 'n zi ocol...
Sub cer, de sticlă, doi cocoși se strigă.

C. M. TEODORESCU

Din nefericire vacanța trece repede și elevul se întoarce la școala cu orariu și ghidee. Paul mai rebel, într-o ceartă cu soția o rănește și intră la închisoare. Babbitt e nenorocit. Dar iată că soția sa trebuie să plece departe la rude. Babbitt respiră. Se simte întinerit. Zâna viselor îi surâde acum palpabil, întâi sub forma documentarului, care însă nu pricepe ce-i cu patronul ei, apoi sub forma unei manicurate care îi desamăgește curând, în sfârșit sub aceia a unei cochete mai în vârstă, înconjurată de o șleahță de tineri cheflui, printre care „unchiul George” e o noștină antică și un foarte oportun furnizor de alcooluri prohibite.

Babbitt se stimulează și e gata să-și piardă capul. Între timp e văzut de prieten când beat, când în tovărășia femeii, când nu mai e văzut cu săptămânele. Babbitt își uita de îndatoririle familiare ca și de cele sociale, și, — grozăvia, grozăviilor — parcă înclină spre ateism și socialism. E evadarea eului său în mijlocul concretărilor alarmate.

Noroc că soția se întoarce. Babbitt are un moment de trezire. Ineficacitatea zânei amoroase i-a lăsat stripeziți dinții cu care credea să poată mușca dintr-un fruct cărnos. Matelotul se întoarce în port, George H. Babbitt la Myra Babbitt.

Toate par intrate în normal la familia Babbitt. Dar rezumatul nu ne-a lăsat să spunem că între timp Ted care a iubit totdeauna pneurile de automobil mai mult decât școala, era în dragoste cu Eunice, fiica unui venerabil al orașului vecin și prieten al lui Babbitt. Ori, plecați ca de obicei la dans într-o seară, tinerii nu apar toată noaptea. Pătrunzând în odaia de culcare a băiatului, Babbitt se pomenește cu Ted prezentându-și soția Madam Eunice Babbitt în persoana unui trușor care înflorea din albul așternutului. Cele două familii sunt înspăimântate. Chiar tinerii sunt cuprinși de panică.

Dar iată că Babbitt, odată pentru totdeauna vorbește:

„În sfârșit — e, drept, am tot dorit într-una să te văd luând un grad universitar. Dar niciodată — acum pentru numele lui Dumnezeu n'ai s'o spui mamei, că-mi smulse puținul păr ce mai mi-a rămas — de fapt și am făcut toată viața mea un lucru de care simțeam într-adevăr nevoel. Nu știu dacă am făcut altceva decât pur și simplu să mă las în voia soartei.

BOGDAN P. HAȘDEU

1836—1907

„Nu este aproape nici o ramură a cunoștințelor în care să nu se fi înfipt vârful condeiului său!”. Așa a spus odată B. P. Hașdeu despre marele inițiator al literaturii române moderne, Ioan Elia le Rădulescu; și tot cu aceleași cuvinte poate să caracterizeze cineva și activitatea prodigioasă și variată a genialului Hașdeu. Discipol al culturii rusești el aduce în Moldova la Iași o concepție de universalitate pe care o căpătase acolo în colosul imperiu dela Nord. În scurt timp ajunge să fie conducătorul și animatorul celor mai importante curente de cultură românească ce se agitau pe acea vreme.

Înșuflețit de ideea celui mai curat patriotism, Hașdeu atacă cu multă competență cele două ramuri ale științei românești, în care mai lucraseră cu atâta râvnă și înaintașii lui; domeniul istoric și filologic. Dotat de natură, cu mult talent și imaginație, el lansează o serie de teorii istorice și filologice, pe care știința de astăzi le consideră în cea mai mare parte, drept născociri imaginare. Pentru timpul când au fost scrise, ținând seama de mijloacele rudimentare ale acestor științe la noi și ajurea, cum și de predispoziția înăscută a scriitorului către fantazie, ele își păstrează însemnătatea lor istorică.

Aceasta în cecece privește anumite probleme greu de elucidat la noi, în domeniile amintite; și care n'au găsit nici până astăzi satisfacția unei deslegări definitive. Mă gândesc la problema elementului dac în limba română, la acea a primelor organizații de stat române, etc..

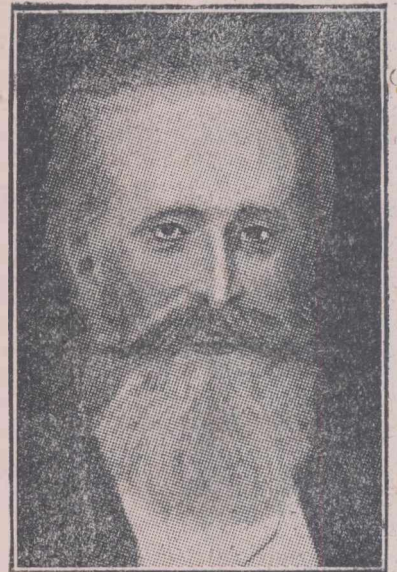
În alte chestiuni mai puțin dificile, mintea ageră a lui B. P. Hașdeu a contribuit cu mult folos și harnic. După marii istorici, din prima jumătate a veacului al 19-lea, M. Kogălniceanu și N. Bălcescu, el a fost primul care s'a gândit să ne dea o operă de mare valoare științifică, cum a fost, „Istoria critică a Românilor”; mergând astfel cu progres pe drumul croit de înaintașii lui.

Sub influența lui N. Bălcescu și a curentului romantic din Apus scrie el „Ioan Vodă cel Cumplit” care rămâne un strălucit exemplu de operă înșufletă de adânc patriotism și iubire a trecutului.

Dominiului filologic românesc, Hașdeu i-a dat o grandioasă operă „Etymologicum magnum Romaniae” rămasă din nefericire numai la început, dar care trebuia să fie un monument uriaș, conceput numai de o minte universală ca a lui

Hașdeu. Acestei opere i se poate alătura și „Cuvente den bătrâni”, rămasă și astăzi de mare utilitate pentru partea ei folkloristică.

Pentru știința folklorului el a contribuit și cu alte cercetări, publicate prin diverse periodice cum și cu revista „Colunna lui Traian”, care a fost prima publicație închinată special studiilor de etno-psihologie în țară la noi.

B. P. HAȘDEU

Dar omul închinat, prin vasta sa erudiție, istorie și filologie avea și predispoziții literare.

Hașdeu ne-a dat cea dintâi dramă istorică de mare valoare. „Răzvan și Vidra” rămâne un model unic în dramaturgia noastră romantică.

Catastrofa familială, moartea iubitei sale fiice Iulia, îndreaptă pe marele scriitor, spre alte domenii în care spiritul său va arunca scântei de originalitate genială, tratatul de spiritism „S'c cogito” și câteva fragmente din poemele sale filosofice „Dumnezeu” și „Așteptând” confirmă cele spuse.

Un mare învățat în adevăratul înțeles al cuvântului, un poet dotat cu reale însușiri artistice, o fire vioaie și spirituală înzestrată cu un humor fin și scântietor, cum numai un Caragiale și un Creangă au mai avut la noi, dar care spre bă-

Imi dau seama că am făcut cam o iotă din sute și sute de metri. Bun, poate că tu ai merge mai departe. Nu știu. Dar simt un fel de plăcere ascunsă în faptul că tu știi ce va trebui să faci și-ai făcut. Hm, persoanele alea de acolo dinnăuntru or să încerce să te terorizeze și domesticească. Spunele să se ducă la naiba!

Eu te-oî sprijini. Ia-ți o slujbă la uzină, dacă vrei. Nu te speria de familie. Nici de vreunul din toi orașul. Nici de tine însuși, cum am făcut eu. Mergi înainte, flăcăule! Lumea e a ta.

Și cu mâinile de umăr, cei doi Babbitt pășiră în salon și înfruntară familia gata să se năspustească asupra-lei.

Unul din criticii sinceri ai Americii, H. L. Menken spune că: „desiluzia mesianică e o boală națională americană”.

Americanul simte în el un fel de chemare cosmică. Ce rămâne din toată uriașă efortare? Un ford de fiecare trei locuitori și ceva mai multă electricitate. În schimb viața — acest lucru al minilor lui Dumnezeu înlocuită cu o mimare searbădă, stângace și isterică.

Ceva din această desiluzie își falfăie umbra peste întreg acest roman al eliberărilor de sine ratate.

DRAGOȘ PROTOPOESCU

trăneje s'a schimbat, din cauza mai multor nenorociri, într-o fire melancolică retrasă în sihăstria dela Câmpina, unde s'a închinat preocupărilor de profundă filosofie, căutând să deslege marea problemă a nemuririi sufletului, acesta a fost Bogdan P. Hașdeu pentru cultura românească.

Astăzi umbra uriașului rătăcește pe drumurile înțelente și părăsite ale amintirilor. Imaginea chipului său de patriarh o întâlnim la răspântii, dar în fața ei nu ne descoperim. Noi n'am învățat încă la școala respectului și recunoștinței pentru oamenii noștri mari care și-au închinat viața folosului nostru obștesc. Un castel care putea servi de muzeu l-am lăsat în revoltătoare părăsire împreună cu mormântul sfânt al Iuliei dela cimitirul Șerban-Vodă.

Opera marelui Hașdeu a suferit aceiașă crudă nepăsare din partea noastră. N'am fost vrednici până astăzi, când cultura românească are nevoie de opere de valoare, să tipărim o ediție completă a scrierilor sale. Este o datorie sfântă a editurilor noastre mari, să împlinescă acest gol cât mai curând.

GH. CARDAȘ

SPICUIRI BIBLIOGRAFICE

A — OPERA, EDIȚII :

- 1) Foae de storie română, Iași 1859.
- 2) Foiță de istorie și literatură, Iași 1860.
- 3) Din Moldova, revistă, Iași 1862.
- 4) Lumina (Din Moldova), revistă, Iași 1863.
- 5) Aghiuță, ziar umoristic și literar. Buc. 1863—1864.
- 6) Ursita, roman publicat întâi în „Buciumul”, Buc. 1864, și în volum, Edit. Minerva [1910].
- 7) Studii critice asupra istoriei române. Luca Stroici. Buc. 1864.
- 8) Filozofia portretului lui Tepeș. Buc. 1864.
- 9) Studii critice asupra istoriei române. Câteva analize literare, externe... Buc. 1864.
- 10) Micuța. Trei zile și trei nopți din viața unui student. Buc. 1864.
- 11) Trei ovrele. Buc. 1865.
- 12) Domnița Rosanda, dramă în 4 acte, în revista „Familia” 1868.
- 13) Ioan Vodă cel cumplit. Buc. 1865, ed. II, Buc. 1894.
- 14) Arhiva istorică a României, tom. I—IV, Buc. 1865—1867.
- 15) Studii asupra iudaismului. Talmudul ca profesiune de credință a pop. israelit. Buc. 1866.
- 16) Industria națională... Buc. 1866, ed. II în „Bib. pop. antisemită” No. 3, Buc. 1901.
- 17) Istoria toleranței religioase în România, Buc. 1865, ed. II Buc. 1868 (trad. franceză Buc. 1876).
- 18) Satirul, ziar umoristic, Buc. 1866.
- 19) Răsvan-Vodă și Vidra, dramă istorică în cinci acte, Buc. 1867, ed. II Buc. 1868, ed. III Buc. 1869, ed. IV Buc. 1895. Idem Bib. p. toți No. 449 și Ed. Cultura, Buc. 1909.
- 20) Odă la boieri, 1848—1869, Buc. 1869.
- 21) Traian, ziar Buc. 1869.
- 22) Columna lui Traian, revistă, Buc. 1870—1877 și 1882—1883.
- 23) P'oezii, Buc. 1873.
- 24) Istoria critică a Românilor. Tom. I—II, Buc. 1873—1875, (trad. franceză Buc. 1878).
- 25) Principii de filologie comparativă... 4 fascicule, Buc. 1875.
- 26) Fragmente pentru istoria limbii române. Elemente dacice. I Ghiuș. II Ghloc. Buc. 1876.
- 27) Baudouin de Courtenay și dialectul slavoturanc din Italia... Buc. 1876.
- 28) Zina Filma. Goșii și Gepizii în Dacia. Buc. 1877.
- 29) Obiceiurile juridice ale poporului român. Buc. 1878, ed. II Buc. 1882.
- 30) Cuvențe din bătrâni, vol. I—III și supliment la vol. I Buc. 1878—1881.
- 31) Originile Craiovei, 1230—1400. Buc. 1878.
- 32) Trei Cral dela Răsărit, comedie în 2 acte. Buc. 1878 și în „Bib. p. toți”.

Rechizitoriul d-lui profesor O. Densușianu

Ziarul „Lupta” a publicat trei convorbiri cu d. O. Densușianu, profesorul de filologie romanică dela Universitatea din București. Nu greșim numind aceste convorbiri: un rechizitor. D-l profesor Densușianu era desigur printre puținii indicați să-l facă. Activitatea sa, închinată cu totul studiilor, literaturii și catedrei, linia de înaltă și sobră erudiție pe care a păstrat-o tuturor manifestărilor culturale, pe cari le-a slujit, în ciuda tuturor piedicilor ce i s'au pus, îi dădeau dreptul să facă durerosul bilanț al decadenței intelectuale de după războiu, — rechizitoriu pe cât de vehement, pe atât de judicios.

Pentru adevărul criticilor d-lui Densușianu și pentru a aduce un slab omagiu omului de mare curaj, care rupe sarbăda plasă a lașității generale cu o prastie sigură, reproducem din aceste prea interesante convorbiri câteva pasagi referitoare la Academie și Universitate:

O REVISTA A ACADEMIEI

„În sesiunea generală din 1919, am propus să se întemeze de Academie o revistă culturală generală, care să dea publicului orientări în diferite domenii, să fie prezentarea venită dela persoane competente, a curentelor de cultură dela noi și din străinătate.

Propunerea mea nu a fost luată în seamă; a trecut înaintea ei aceea de a se publica o serie nouă — aceea de Studii și cercetări, pentru că vreo doi membri ai Academiei erau grăbiți să-și plaseze manuscrisele, și acum publicația aceea sta aproape că nu mai dă semn de viață. Personalismul și calculele de moment biruiesc mereu la noi, înlăturându-se ce a pornit din intenții generoase, ce poate fi de folos cât mai multora.

Mai ales în literatură o actualizare deplină a Academiei ar trebui să nu mai întârzie. Nu bate azi vântul prin toate capetele, ci sunt destule cari produc și despre literatura nouă de pretutindeni ar fi de așteptat să se știe mai

- 33) Din istoria limbii române. Buc. 1883.
- 34) Otenestele, Patru discursuri? Originile Craiovei, Hrist și Tudor Vladimirescu. Craiova 1884.
- 35) Psaltirea diaconului Coresi. 1577, Tom. I. Textul. Ed. Academiei Buc. 1885.
- 36) Sur les éléments turcs dans la langue roumaine. Buc. 1885.
- 37) Etymologicum magnum Romaniae. Tom. I—IV Buc. 1887—1898.
- 38) Noi în 1892, conferință la Ateneul Român, publicată în „Revista nouă” 1892.
- 39) Strat și substrat. Genealogia popoarelor balcanice. Buc. 1892.
- 40) Sic cogito. Buc. 1892, ed. II Buc. 1893, ed. III Buc. 1895, ed. IV Buc. 1907 și în „Bib. p. toți”.
- 41) „Eine Trilogie”. O istorie germană a literaturii române. Buc. 1893.
- 42) Basarabil. Cine? de unde? de când? Buc. 1894.
- 43) Româniți bănățeni din punct de vedere al conservatismului dialectal și teritorial. Buc. 1896.
- 44) Sarcasm și ideal. Buc. 1897.
- 45) Prieteni cu vole sau fără vole, conferință la Ateneu, publicată în „Literatură și artă rom.” Buc. 1900.
- 46) Cine sunt Albanezii, comunicare la Academie, în „Lit. și artă rom.” Buc. 1901).
- 47) Papa dela Neva, conferință la Ateneu, Buc. 1901.
- 48) Dumnezeu, în bib. „Lumina” No. 64, Buc. (1910).

mălt la Academie și să se publice studii asupra ei. Un fost elev al meu, care a scris interesante pagini despre Pirandello, când s'a prezentat cu manuscrisul la Academie ca să-i fie publicat, i s'a răspuns că... Pirandello e prea nou, e prea discutat, că nu poate să apară în Anale ceva despre el.

REORGANIZAREA ACADEMIEI

În 1923, într-o ședință a sesiunii generale, mi-am spus părerea cum să fie reorganizată Academie, creându-se o secțiune nouă, a artelor, și înlesnindu-se punerea ei în contact cu publicul.

Propuneam, astfel, să funcționeze un comitet ales din câte doi reprezentanți ai fiecărei secțiuni, cari să fixeze activitatea mai întinsă a Academiei, pentru cultura generală, și felul comunicărilor ce trebuiesc făcute; pentru că rău se procedează când se țin comunicări ce interesează pe câțiva specialiști, și deci ar trebui limitate în secțiuni, iar ascultătorilor cari vreau să audă altceva decât comentariul cutărui document sau expuneri de cel mai mărunț anecdoticism, nu li se dă în ședințele publice ce i-ar putea interesa mai mult. Nici propunerea aceasta nu a fost luată în seamă și în procesul verbal al ședinței nici de data aceasta nu s'a menționat în rezumat ce păreri am adus. Așa e sistemul academic dela noi, și dacă nu ești Beniaminul clanului care ticluiește tot, se lasă la o parte orice gând bun ai avea, se ostracisează orice ai spune.

Cultura noastră universitară e mai mult de crâmpce: studii cari lipsesc și altele cari se fac ca acum 50 de ani. Și stăpânește un mediu de limitări profesionale, fără orizonturi mai înviorătoare, ori din cari răsar arivismul și demagogia. Profesori cari urmăresc popularitatea cultivă la studenți anumite slăbiciuni, îi deprind să o ia razna, să-și piardă vremea; le dau grandomanii și-i învață să nu învețe carte. A fost o pacoste școala d-lui Iorga, și dacă d-sa își reneagă acum trecutul — când a mutat catedra în stradă — știm ce este și această atitudine a maestrului zigzagului.

Așa zisul naționalism ne-a dat gălăgioși, înfumurați și ariviști, pentru că în numele lui multe s'au practicat și se mai practică, speculându-se momente și exploatăndu-se naivitatea. Naționaliști de aceștia — „apostoli ai națiunei”?... Mai curând — profitorii națiunei.

Despre indolența care se etalează la Universitate ar fi multe, multe de spus.

Cea din urmă pildă o avem la deschiderea cursurilor, acum. Localul vechiu a fost în parte dărâmat și pentru facultățile de litere, drept și teologie au mai rămas abia vreo trei săli, unde s'au îngrămădit bibliotecile seminarelor și se țin examenele. În clădirea nouă, partea rezervată Facultății de litere nu este încă terminată: mobilierul așteaptă să fie instalat.

S'a început refacerea localului vechiu prin Iulie, și fără asigurarea că localul nou poate fi folosit. Rectoratul spune că nu are nici o vină, că totul a pornit dela minister, iar ministerul spune că a avut în grijă să previe rectoratul, dar că... etc.

După vreo patru ani de desorganizare a cursurilor, și știm pentru ce, credeam că măcar anul acesta studenții vor veni la universitate, ca să se pună serios pe lucru. Iată: așteaptă și ei, ca și profesorii, localul unde să fie adăpostiți.

CUM SE ȚIN EXAMENELE

Ce să mai zici de neglijențe de altă natură? Nu este o taină că unii profesori își țin cursurile cu mari, foarte mari distanțări. Și examenele? Se anunță ținerea lor, studenții așteaptă pe cutare ori cutare profesor, dar ia-l de unde nu-i. Ori că a plecat în concediu — și adeseori fără suplinitor, — ori că e dus în propagandă politică, ori că e... la via, ori că e ocupat cu multe comisii, în afară de universitate.

Catedra pentru unii universitari e numai un pedestal de vanități sau o punte spre ocupațiuni multiple și rentabile. Să fie la locul lui fiecare, dacă a ținut să ajungă la Universitate și dacă e plătit pentru ea; câți înțeleg aceasta și ce le pasă atâta vreme din cauza lor studenții suferă, sunt amânați cu zilele dela examene, cri din sesiune în sesiune chiar? Studenții și zic și ei că se vor răzbuna odată, când vor ajunge profesori: vor face ca profesorii pe cari i-au avut.

„LA CARVASARA !...“

D. Mihail Dragomirescu a trădat odată, cu vocabularul obicinuit d-sale, ceea ce practică unii profesori și ce practică singur. Intr'o zi, reproșându-i-se că din cauza prea multor prezențe aiurea neglijează ținerea examenului de licență și că nu au de ce să fie osândiți candidații pentru asta, a răspuns că... „lasă-i pe studenți să aștepte la Carvasara...“.

REFORMA ÎNVĂȚĂMÂNTULUI

— Ce credeți despre reforma învățământului secundar, anunțată de d. ministru Petrovici?

— Nu știu despre ea — ne-a spus d. Densușianu. — decât ce s'a publicat prin gazete, de altfel sunt comisiuni cari lucrează acum pentru fixarea proiectului.

Liceul desigur că nu mai putea merge ca până acum: vine chiar prea târziu reforma, — și să vedem dacă nu va mai fi amânată.

Legea lui Haret a fost o mare decepție. Sistemul de organizare al școlilor secundare după 1898 nu putea duce decât la ce s'a văzut. Am avut o școală secundară amputată, unilaterală, și pacoștea reformei lui Haret a fost omorirea clasicismului și formalismul pedagogic. Nu ne dăm seama cât rău a făcut pedagogia, așa cum s'a aplicat de 20 ani încoace, cum și exagerarea în sensul scientismului, care a dus și el la un învățământ prea mărginit și prea utilitarist.

Profesorii noștri de științe au păcătuit că exagerează mereu specialitatea lor. Nu înțeleg că pe lângă științe trebuie să figureze cum se cuvine și alte studii în program. De altfel, au un bolnăvicios dispreț pentru literatură, etc. Bazele învățământului secundar cred că trebuie să fie mai curând o cultură literară și artistică, dându-se științelor, firește, locul lor. În orice caz însă nu după pretențiile specialiștilor. Sufletele tinere sunt mai accesibile impresiilor cari vin din literatură și artă, și pentru formarea omului cult sunt convins că un învățământ liceal de felul acesta este mai folositor. Științele au taine cari numai cu vremea, prin specializare, la Universitate, pot fi mai bine înțelese.

Văd că d. Petrovici se gândește să dea mai multă extensiune în liceu filosofiei. Mă tem că se va ajunge la o altă exagerare. Ministrul noștri cam au, fiecare, câte o marotă. Orele de filosofie de până acum mi se pare că erau suficiente sau aproape. Orarul, în orice caz, nu ar trebui lărgit, cum mi se pare că se proiectează. În aceste ore se poate preda atâta filosofie câtă este necesară elevilor de curs superior, însă după metode înnoite și cu împărțirea vie a unor elemente din filosofia modernă.

Nu trebuie să uităm că și filosofia, ca și științele, cer o pregătire intelectuală mai îndelungată, mai matură, și pe aceasta o aduc anii de universitate. Sunt pentru extensiunea învățământului filosofic, nu în liceu, ci la Facultățile noastre. De aceea, în regulamentul nou al Facultății de litere, care de altfel nu știu ce soartă va avea, căci nu a trecut prin toate formalitățile, am propus ca studenții secțiunii de filologie romanică, să urmeze și un curs de psihologie sau sociologie. Sunt cunoștințe, din aceste ramuri ale filosofiei, cari nu pot să rămână străine nici filologilor, așa cum s'au schimbat și ei azi metodele. De altfel, mai de mult am insistat asupra ramificării învățământului filosofic la Universitate, cu ceea ce poate aduce util pentru cultura superioară a ori și cui.

Mai binevenită ar fi o altă inovație, dacă este vorba de reforma învățământului secundar.

O ANIVERSARE : NICOLAE VERMONT

Sindicatul Artelor Frumoase a luat inițiativa de a sărbători, printr'un banchet colegial, șasezeci de ani dela nașterea pictorului Nicolae Vermont.

Eram copil de vre-o zece ani când, în orașelul acela bătrân și obosit, din Moldova, unde mă născusem, întâmplarea făcu să văd pentru prima oară un desen, care să mă impresioneze altfel decât obișnuitele poze din cărțile de citire ori portretele, după fotografie, în estampă, cari, cu cântărituri hidoase, străjuiau în vitrinele librăriilor sau a magazinelor de „galanterie și mărunțușuri“.

Îmi aduc aminte bine: desenul acela, un desen în pență, cu tresături delicatese și sprintene, închipuia o fetiță de mahala, într'o atitudine cuminte și cuvioasă.

Ținea în mână un capăt de lumânare — și lumința palpaia timid, înviorând orbitele copilei și nările și gâtul ei slabuț cu reflexe cari mie mi se păreau calde, vibrante și — nu știu de ce — ușor stacojii, ca bruma încinsă, de pe jaruri.

Prietenul de școală, de joacă și de visuri, care-mi arătase desenul, era rudă, după mamă, cu Vermont — și-mi vorbi de pictor cu entuziasmul acela nefrânat și pur, eu care îndeobște copiii își ațâță singuri fantazia, — și cred în el.

Pe buzele bunului și micului prieten — pe care nu l-am mai văzut de treizeci de ani — aceste două silabe: Vermont căpătau o rezonanță, pentru mine, bizară, ca o licărire de argint vechi, într'o candelă, sau, uneori ca un suier de gâză fantastică, sub ierburii.

Firește, chipul lui Vermont mi s'a năzărit, atunci, în minte, straniu, ca și uzicalitatea numelui.

Și cum imaginația copilului se hrănește din basm, chipul lui Vermont crescuse apoi, în oglinda mea launtrică, viu și obsedant, ca un erou extraordinar din poveste:

Un trup uriaș și ager, un cap de sfânt, palid și trist — cu plepe negre și barbă bogată, cu străluciri întunecate, de oțel. Mâini de fecioară, nervoase, cu alburii de fildes vechi și alintări de rozuri, în cari vinișoarele albastre se strecură, discret, ca plânsete subțiri sub lună.

Să nu se neglijeze în liceu cultura artistică. Și aci, suntem cu desăvârșire înapoiați. Acum vreo 15 ani am întemeiat Societatea pentru cultura artistică, dar m'am izbit de indiferențismul profesorilor și ministeral instrucțiunii nu a dat nici cel mai mic sprijin acestei inițiative. Decât: filosofie prea multă, mai bine, — și e absolut necesar, — să se dea îndrumări elevilor pentru înțelegerea creațiilor artistice, să se ajute astfel și pe această cale la îmbogățirea sensibilității lor, la pregătirea sufletească integrală de care orice om adevărat cult nu poate fi lipsit“.

Mult mai târziu — eram prin școala de Belle-Arte, la Iași — priveam atent în vitrina unei mari prăvălii, de pe Lăpușneanu, la un tablouș, încadrat neobișnuit de bogat, un tablouș cât tartaful unui abecedar.

Îmi amintesc, vag, că reprezenta, răși, o siluetă feminină, într'un interior burghez.

Știu precis că pânza aceea mă ținuse locului și mă mișca, în ea, ca un acord de mandolină într'un parc romantic, îngemănarea culorilor, blajine, triste și tetuși atașante:

Griuri catifelate, cobalturi tandre, trandafiruri virginale, brunuri de vechi șiacuri monahale.

Toate, așternute cu un penel chibzuit, cu o vigoare quasi feminină și cu o virtuozitate cuviincioasă, ce imprimbau întregului un echilibru sănătos, o expresiune de tihnă — și o chemare domoală, ca o dojană blândă, spre cămin, spre pace, spre confortul acela fizic și moral, care sigilează viața cu seninul binecuvântării casnice.

Lângă mine s'a oprit atunci, la aceiași vitrină, un trecător respectabil: o persoană grasă, cu nasul puțin acvilin, cioc blond și pălărie Borsalino.

Aveam, pe vremurile acelea, o încăpățănată antipatie pentru indivizii grași — cari țineau să frecventeze pe artiști ori afectau înțelegerea artei.

În mintea mea, în care sfârâia romantismul fatal, al vârstei, grăsunii erau categorisiji ca antipozi ai sensibilității. (Astăzi și silueta mea și concepția mea asupra siluetelor în raport cu arta — s'au modificat radical).

Consecvent atitudinii mele, am aruncat o privire de infricoșat dispreț către domnul gras și cu cioc, care-mi conturbase reveria — și am părăsit vitrina, infiorat, ca de o atingere necurată.

Pe trotuarul din față, un coleg îmi face, desperat și neînțeles, semne alarmante.

Alerg către el.

El se lipește de urechea mea și-mi șoptește, aproape cu spaimă:

— „Ver-mont!!!“

Numele acesta, care trezi în mine ecurile adânci și pure ale copilăriei, atitudinea extatic tulburată a colegului; dar mai vătos rușinea de a fi confundat pe un artist cu un banal negustor de vinuri sau fost perceptor, la pensie — mă tulburară, și mă durură, deodată, ca lovituri neașteptate, și crâncene, de ciomege.

Am fugit, fără să mai privesc îndărăt, frământat de gânduri și simțiminte penibil întortochiate.

La București — în 1919 — am făcut cunoștință cu maestrul Vermont.

Nu i-am pomenit nici odată de întâmplarea, groznică, pentru mine, dela Iași — care, de atunci încoace, m'a vindecat de multe prejudecăți, față de oameni și lucruri.

Dar, lăsându-l să-mi povestească viața, necazurile meseriei și planurile de viitor — dintr'o necesitate de control, îndelung reținută — ochii mei urmăreau, ascuțit și străns, figura acestui artist în pragul bătrâneții, care înfierbântase fantezia mea de copil și-i dăduse primele deliruri.

Concepțiile noastre despre artă diferă — împrejurările m'au adus chiar să par, în scrisul meu cronicăresc, mai mușcător decât s'ar fi convenit — am reîntâlnit însă în Vermont neconținut același om de mare lăună cuviincioasă, de o rară delicateță și de o retulburată bunătate.

Și — mai presus de toate — un artist dotat cu un excepțional bun simț.

N. Vermont a izbutit să-și pregătească

Cronica muzicală

Notițe critice

L. DOILEA CONCERT SIMFONIC AL „FILARMONICII“, Dirijor : RHENÉ-BATON
(Teatrul Național, 24 Octombrie 1926)

Contribuția Franței la desprinderea și atornic'rea ca exercițiu muzical separat de altele, care tind spre același fel al interpretării, a unei arte a șefului de orchestră, nu este numai de natură teoretică. Nici nu este întâmplător faptul că în Franța are primul studiu sistematic, cel al lui Berlioz, asupra teoriei artei și a dirija orchestra. Bine înțeles este vorba de conducătorul muzical ca purtător de baghetă, în accepțiunea cuvântului, de astăzi și din a doua jumătate a secolului al XIX-lea, accepție care difere radical de cea din „Directorium musicum“, al lui Bendeler (1706) de exemplu, în deosebita a artei de „Kapellmeister“, care își are teoreticianul în persoana lui Mattheson (1759). Căci paralel cu auzul simfonic german, se adăncește o concepție deosebită asupra muzicii clasice cu un stil de interpretare propriu, la ultimă vârstă și progresul căruia Franța ia parte foarte activă. Așa încât, arta „mănturii“ care făcea în secolul al XVIII-lea prima lui Johann Stamitz și orchestrei sale din Mannheim, este numai prima treaptă a progresului realizat în arta de interpretare și dirijare a orchestrei la Paris, în secolul următor. Exerciții îndelungate și minuțioase de cuprindere a melosului — după expresia lui Wagner, — de disciplinare și echilibrare a nimbrelor și intensității sonore, aduc orchestrelor parisiene calități de interpretare, de flexibilitate și suplețe neîntrecute. Parisul devine un centru renumit, centrul din lumea de pe vremuri, care era posibilități de realizare orchestrală superioare. În aceste împrejurări, un interes atât de încordat fiind arătat pentru conducerea orchestrei în Franța, este firesc să vedem că Berlioz se sezează de importanța acestei noi ramuri de activitate muzicală și încheie marele său tratat de instrumentație și orchestrație în studiul amintit: „Le chef d'orchestre, théorie de son art“ (1839 s. 1843).

În scrierile sale teoretice, Wagner își manifestă adeseori admirația sa deosebită pentru superioritatea execuțiilor orchestrelor franceze. În „Ueber das Dirigieren“ (1869), mărturisese Wagner că „înțelegerea“ simfoniei a lui Beethoven, o datorește interpretării acestei opere de către orchestra Conservatorului din Paris, de sub dirigența lui Habeneck. Este drept, după cum însuși Wagner relatează, că pentru această „incomparabil de frumoasă“ execuțiune i-au trebuit lui Habeneck trei stagii muzi-

cale de probe, în trei ani deci, până când „noul melos beethovenian“ a fost priceput și împărțit de fiecare muzicant, după cum tot Wagner se exprimă.

Nu numai calitativ sunt de semnalat progresele artei șefului de orchestră în Franța, ci și cantitativ, statistic. Numeroase personalități artistice din evoluția muzicii franceze își datoresc locul în istorie tocmai faptului de a fi organizat orchestre și a le fi dirijat în scop de propagandă muzicală. Exemplul cel mai tipic în această privință este tocmai Pasdeloup, organizatorul orchestrei și concertelor populare de muzică clasică (1851), al cărui nume îl poartă până astăzi concertele și orchestra care se află sub conducerea lui: Rhené-Baton, dirijorul celui de-al doilea concert simfonic al Filarmonei bucureștene. Colonne și Lamoureux, pe lângă vechea orchestră a Conservatorului a lui Habeneck, sunt de asemenea nume de fondatori de orchestre și dirijori renumiți, frecvente în viața muzicală franceză de astăzi.

Din acest pământ de veche și bună tradiție dirijorală ne sosește așa dar, șeful de orchestră al celui de-al doilea concert filarmonic. Cine răsfoiește, chiar numai din când în când, o revistă muzicală franceză — „Ménestrel“ de exemplu — este obișnuit să găsească, sub rubrica „Concerts-Pasdeloup“, cuvintele cele mai elogiatoase pentru interpretările lui Rhené-Baton, șeful de orchestră al acestor concerte. Publicul bucureștean l-a întâmpinat cu tot entuziasmul cuvenit pentru un oaspete francez și un artist consacrat în patria sa. Entuziasm justificat, desigur, în cea mai largă măsură, pentru calitățile incontestabile pe care arta de dirigent le descoperă la realzările lui Rhené-Baton. Mai întâi claritatea și precizia, chiar acolo unde este vorba mai mult de cât de simple arabescuri sonore, dau posibilitatea auditorului să capete o concepție lămurită și oarecum definițivă sau suficientă asupra operei de artă interpretate. Neîndoios această concepție este personală, a șefului de orchestră Rhené-Baton, și ea nu epuizează întotdeauna, ba poate chiar nici nu corespunde, particularităților stilistice ale operei. Din Franck, bunăoară, Rhené-Baton redă tocmai plasticul sonor aproape vizual al Simfoniei în Re minor, și lasă la o parte specificul metafizic, adânc și auster, al lucrării. Este oare genul, mai mult septentrional, al lui Franck întotdeauna scaldat în lumina clarității? Și cu atât mai mult în operă de misticism religios și de credință arzătoare care este simfonia sa în Re? Altfel, de ce n'ar fi sublinia ca o calitate esențială și indispensabilă, claritatea cu care interpretează Rhené-Baton muzica franceză, Berlioz (Uvertura la Benvenuto Cellini), Honegger (Pacific) și Lazzari (Effet de nuit) care forma împreună cu Simfonia lui Franck, programul acestui simfonic. Apariția fizică a lui Baton, de o robustețea care roate aminti pe Oskar Nedbal, nu împiedică eleganța gestului, neastâmpărul continuu eloquent al mâinei stângi, o mobilitate care merge până la „coquetterje“, dar care ține orchestra încordată, o stimulează și isbutește interpretări superioare, interesante și întotdeauna personale.

Pentru Hasdeu

Unul dintre cei mai devotați admiratori ai lui Hasdeu este d. Liviu Marian, profesor la Chișinău, care, în broșura de curând apărută: „B. P. Hasdeu și Rusia“ reușește să contureze, cu ajutorul unor citate foarte bine alese, unul dintre cele mai interesante aspecte, ale marelui izolat. Este vorba despre patriotismul, sau mai exact de: antirusismul acestui „cobilor dintr-o veche familie moldovenească“ pe care d. M. îl urmărește în articolele și operele marelui înaintas.

Scrisă cu multă pricepere și atenție încercarea d-lui M. așteaptă altele care să cerceteze și celelalte laturi ale acestui suflet de-o complexitate uimitoare. 1)

Socotim însă primejdios a se arunca public ideii ca acestea:

„H.... avea totuși în vinele sale și sânge străin“ sau:

„Cu toate că (sau poate tocmai: pentru) avea sânge evreesc în vine...“ pagina 3, 4):

care nu fac altceva decât să aducă apă la moara... dușmanilor noștri interni.

Și-apoi la ce bun aceste cercetări când opera (vezi cazurile Eminescu, Alecsandri, Cerna, Hasdeu) duce la cu totul alte concluziuni, fie prin valoarea ei documentară (patriotică), fie prin aceea artistică. A neglija aceste valori, și mai ales pe cea din urmă, spre a ne rătăci în speculațiuni biografice amănunțite, însemnează a închide ochii în fața operei, de durată eternă, și a-i ținti în amănunțirea vieții, de durată trecătoare — eroarea, pe care o face — pedeoparte — critica istorică, pedealta — a critica și critica tendențioasă. Iată din ce cauză cred că studiul d-lui L. M., minus aceste aluziuni trecătoare (în realitate: ecouri ale criticii de mahala) ar fi circumscris cu mai multă autoritate patriotismul cald și activ al lui Hasdeu, contribuind la luminarea uneia dintre figurile cele mai interesante ale scrisului românesc.

PAUL I. PAPADOPOL

1) Romantismul și subiectivismul lui H. ne îngăduie să nu ne îndoim de valoarea documentară a unor citate (în legătură cu personalitatea artistică); altfel... Cât despre omogeneitatea și gradația ascendentă a citatelor — ambele sunt perfecte.

prin calitățile lui înăscute — un loc istoric în istoria culturală și artistică a țării noastre.

Iată pentru ce îi urez sincer, în numele întregii noastre bresle, o rodnică și activă activitate, pentru multă vreme și aici înainte.

N. N. TONITZA

GEORGE DIACU

Desen de Șt. Dimitrescu

E C O U R I

REDAȚIONALE

□ In numărul viitor vom publica o traducere din „The Pickwick Club“ de Dickens. Traducerea, făcută după originalul englez, deși datorită unui diletant al literelor, păstrează tot umorul anglo-saxon și este o fericită folosire a limbii românești, adaptată la rigorile spiritului britanic.

□ In numărul viitor vom publica, în traducerea d-lui I. Buzdugan, celebra poemă a lui Alexandru Blok: „Scyfi“, cu admirabile desene originale de pictorul V. Feodorov.

D. I. Buzdugan ne-a rezervat deasemenea fălmăcirea marelui poem al lui Blok: „Cej doisprezece“, poemul revoluției bolșevice, ilustrat deasemeni, copios și magistral de d. V. Feodorov.

□ Cu numărul acesta începem publicarea unor cronici ardelene, datorite unui serios cunoscător al stărilor din Ardeal, d. I. Băilă.

DATE DESPRE AL-SADI IONESCU

„Rampa“ a publicat interesante informațiuni în legătură cu biblioteca Academiei Române și a stăruit asupra pierderii suferită de instituție prin moartea ajutorului de bibliotecar regretatul nostru colaborator: Al-Sadi Ionescu.

Reproducem aceste rânduri biografice, în cari se vorbește și despre un prețios manuscris al regretatului Al-Sadi Ionescu:

Al-Sadi Ionescu s'a născut la 21 Iunie 1873, în Franța, la Saint Maurice (Seine). Părintii săi, cari vizitau Franța, au fost surprinși acolo de războiul dela 1871; și nu au putut să se întoarcă în țară decât după nașterea lui Sadi.

Ionescu și-a făcut studiile la București; a urmat facultatea de litere, secția istorică, iar ca teză de licență a făcut o lucrare care atrage atenția d-lui N. Iorga. În adevăr, fostul său profesor cere decanatului să intervină pe lângă direcțiunea Fundației Carol I pentru tipărirea aceluși studiu, pe care îl recomandă astfel:

„Teza de licență a studentului Alexandru Ionescu, intitulată: „Bibliografia critică a călătoriilor făcute în Principatele române dela 1700—1859“, e o lucrare de mare merit, prin întinderea și seriozitatea cercurilor pe cari se reazimă!! Lucrarea, totuși, a rămas netipărită, deoarece autorul o complectă mereu cu date noi.

În 1889 este numit funcționar în ministerul de externe, dar, pasionat bibliofil, în 1902 primește un post modest la Academia Română, unde înaintează prin meritele sale devenind primul ajutor al d-lui Bianu.

În 1907 el este numit bibliotecar al ministerului de domenii.

La 1914, războiul îl prinde la Paris într'o călătorie de studii, și se întoarce în țară cu mare greutate.

Din 1915, Sadi Ionescu redactează „Bibliografia economică română“, iar în ultimul timp „Buletinul Institutului economic“.

El a scris de asemeni și Bibliografia periodicelor românești“, dar lucrarea sa de seamă este bogata bibliografie a călătoriilor făcute la noi, despre care d. Iorga a scris de curând că este „o lucrare foarte prețioasă, care, din nenorocire, a rămas până acum inedită“.

PAPAGALUL SIMPATIC

Nuvela quasi-inedită de Vasile Alecsandri pe care o publicăm în numărul de față și căreia cititorii noștri îi vor face, de sigur, o binemeritată primire, se distinge printr'această spirite de galanterie, reținut sarcasm și interes autobio-

grafic care au făcut propriul prozei lui Alecsandri și care dau „Buchetierii din Florența“ și „Istoriei unui galben“ o grație cu totul nouă pentru fizionomia prozei noastre din aceea vreme. E spiritul francez, care pătrunde și'n proza noastră cum pătrunsese cu atâtea decenii înainte, în poezia favorizată de închiderea romantismului.

ALBUMUL MACEDO-ROMAN...

„din care am extras „Papagalul simpatic“ al lui V. Alecsandri, e tipărit în 1880 și închinat mitropolitului primat Calinic, sub a cărui epitropie spirituală se pune toate activitatea societății macedo-române care, după însuși cuvântul mitropolitului: „vrea adevărată frație între popoarele din peninsula Balcanică prin reciproca respectare a limbii naționale în școală și biserică“.

Albumul macedo-român intrunește colaborări din numeroase și prețioase dela aproape unanimitatea intelectualilor din România și dela numeroase personalități din afară ca: Victor Hugo, Th. de Banville, Aubanel, Fr. Copée, Miklosici, etc., etc.

Pentru timpul apariției lui, „Albumul macedo-român“ aduce o surprinzătoare vizion a viitorului, acel spirit al fraternității care constituie marele merit al Societății Naționale — principii formulate cu fermitate și limpezime de V. A. Trechiță. Din numeroase colaborări, din țară am aminti pe lângă aceea prea prețioasă a lui Alecsandri, pe a lui Gh. Crețeanu care scrie despre „Reprezentanții omenirii“ a lui Emerson. E un exemplu numai care dă nota acestui album, despre a cărei semnificație complexă, s'ar putea spune mai multe.

ROZMARIN

Enigmaticul pseudonim ce subsemnează poemul „Cândea“ din numărul de față, este al unui intelectual, trăind astăzi retras de lumea literelor, căreia, cu ani în urmă îi acordase majoritatea preocupărilor sale.

Rozmarin ilustrează în literatura noastră, istoria acelor literati ce se retrag de la un timp în fortificațiile altor indeletnicii sociale, dar cari nu părăsesc cu totul amorul dintâi al poeziei.

PRIETENII ISTORIEI LITERARE

Astfel se numește societatea de cărturari, profesori și publiciști, care de câțiva ani, stăruitor și modest, ține sedințele săptămânale, în localul liceului „Mihai-Viteazul“.

Societatea a pornit din inițiativa și stăruie prin grija d-lui profesor Petre V. Hanes, cunoscutul istoriograf literar și s'a bucurat de nenumărate și prețioase colaborări.

„Prietenii istoriei literare“ și-a reluat activitatea și pentru noi, 28 cor., orele 7 p. m., în sala de bibliotecă dela „Mihai-Viteazul“ a anunțat comunicarea d-lui Tache Papahagi: Din literatura macedo-română.

DIN STRAINATATE

□ La Sofia s'a constituit o secțiune a Pen. Clubului, marea asociație internațională a scriitorilor. Primul străin primit de secțiia bulgară a fost d. Gerna-

musz din Budapesta, secretarul Pen. Clubului ungar.

□ Zilele trecute a murit la Roma, Aurelio Palmieri, directorul institutului de studii pentru Europa orientală, în a cărui revistă s'au publicat cele mai complete studii asupra țării noastre.

□ În Franța s'a sfârșit un film în care se trec în revistă toate episoadele vieții lui Beethoven. Filmul e conceput după o metodă nouă, căci pentru prima dată, autorii s'au silit să stabilească un acord perfect între adaptarea muzicală și realizarea plastică.

□ În fiecare an, în ziua aniversării fundării sale, Institutul Franței și toate Academiiile reunite, celebrează această dată printr'o sedință publică solemnă, în cursul căreia fiecare secțiune delegeă unul din membri ca să citească câte o comunicare.

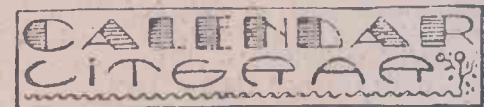
Anul acesta vor vorbi: d. Henry Cochin, delegatul Academiei de inscripțiuni și belearte, despre: „Ce spuneau francezii secolului al XIV-lea despre ei înșiși“

D. Paul Marchal, delegatul Academiei de științe despre: „Insecta și omul.“

D. Adolphe Boschot, delegatul Academiei de Beaux-Arts, despre: „Un sfert de oră cu Mozart“; și d. Georges Leconte, delegatul Academiei franceze despre: „Scriitorul în societatea de după război“.

□ Acum două luni s'a deschis la Londra teatrul „Rudolf Steiner“, construit în memoria filosofului mistic, șeful antroposofilor, care a fundat în Elveția, celebrul „Goetheanum“.

La acest teatru se va reprezenta în cursul acestei luni, o piesă „psihică“ de mrs. Saint Clair Stobart, The Dean's Dilema (Dilema Decanului).

1 Noembrie, 1835: Apare în București „Gazeta Teatrului Național“.

1836: S'a născut în Norodnicul de jos (Bucovina) Ion Sbierea, fost profesor de literatură română la facultatea de litere din Cernăuți.

1844: S'a născut în Iași jurnalistul Alexandru Fara.

2 Noembrie, 1816: A murit istoricul Gheorghe Șincai.

1854: A murit în București folkloristul Anton Pann.

1869: S'a născut în București, Iulia Hașdeu.

1894: Apare în București „Lumea nouă“, organ al partidului socialist.

1901: Apare în București revista „Săptămâna“ condusă de George Panu.

1924: Apare în Iași „Lumea bazar săptămânal“.

5 Noembrie, 1819: S'a născut în Botoșani poetul Mihail Cuciureanu.

1835: S'a născut în București Constantin Esarcu.

6 Noembrie, 1856: S'a născut în București, diplomatul Trandafir G. Djuvara cunoscutul bibliograf al „Cestiunii naționale“.

Redactor: PERPESSICIUS